

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖRSEL KÜLTÜR ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BİREYİN KÜLTÜREL VE TOPLUMSAL
YAPILANMASINDA TÜRK
MOTİFLERİ'NİN ETKİSİ**

ÇİLER ALKAN

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ NİLGÜN BECENEN

EDİRNE 2021

Tezin Adı: Bireyin Kültürel ve Toplumsal Yapılanmasında Türk Motifleri'nin Etkisi

Hazırlayan: Çiler ALKAN

ÖZET

Toplumsal hayatı ve yaşama biçimimizi belirlediği bilinen kültürel öğeler, günümüzde hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Görsel kültürün yeni yüzyılda bireylerin kültürel ve toplumsal gelişiminin merkezinde bulunduğu görülmektedir. Görsel kültür aracılığıyla bireyler üzerinde bir kültür biçimi oluşturulmaktadır. Oluşturulan bu yeni kültürde temel görmeye, gösterilenlere, görünenlere dayanmaktadır. Türk kültürünün zengin mirası içerisinde yer alan motif ve desenler ve bu motiflerin içerdiği simgesel anlamlar, kültürel çeşitliliğimizin bir bölümüdür. Türk kültüründe ve sosyal hayatında önemli bir sembol olan bitkiler, hayvanlar, geometrik şekiller kullanıldıkları eserlerde gerçek anlamları yanında soyut anlamlara da bürünmüş bir değerdir. Zaman içerisinde toplumların ve bireylerin kültür, duygu, düşünce ve ifadelerini yansıtan Türk motifleri de, günümüzde görsel kültür endüstrisinin bir parçası haline gelmiştir. Bu tez çalışmasında, kültürel analiz için, geleneksel ürünlerde kullanılan motifler, ortaya çıkışı ve sembolik anlamları araştırılmıştır. Elde edilen veriler ile Türk kültüründe yaygın olarak kullanılan motifler belirlenmiş, bu geleneksel motiflerin Edirne ilinde bulunan seçilmiş tarihi yapı, müze ve diğer eserlerde kullanımı ve anlamları araştırılmıştır. Seçilen ürünlerdeki motiflerin halk dili, aynı motiflerin farklı bölgelerdeki kültürel anlamları ile karşılaştırılmıştır. Bu sayede bireylerin kültürel ve toplumsal yapılanmasında motiflerin etkileri ortaya konmuştur. İncelenen süsleme ve motiflerin, kullanım şekillerini ve sembolik anlamlarını toplumsal kültürden aldıkları ve bu kültürün bir parçası oldukları, bu nedenle de bireylerin gelişimlerinde kültürel ve toplumsal yapılanmasında önemli etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Birey, Kültür, Toplum, Desen ve Motif

Title of Thesis: The Effect of Turkish Motifs on the Cultural and Social Structure of the Individual

Prepared by: Çiler ALKAN

ABSTRACT

The cultural elements that are known to determine the social life and our way of life have entered a period of rapid change today.

It is seen that visual culture is at the center of the cultural and social development of individuals in the new century. A culture style is formed on individuals through visual culture. In this new culture, it is based on seeing, what is shown and what is seen.

The motifs and patterns in the rich heritage of Turkish culture and the symbolic meanings these motifs contain are a part of our cultural diversity. Plants, animals, geometric shapes, which are an important symbol in Turkish culture and social life, are a value that has been put into abstract meanings as well as their real meanings in the works they are used. Over time, Turkish motifs that reflect the culture, feelings, thoughts and expressions of societies and individuals have become a part of the visual culture industry today. In this thesis, the motifs used in traditional products, their emergence and symbolic meanings were investigated for cultural analysis. With the data obtained, motifs widely used in Turkish culture were determined, and the use and meanings of these traditional motifs in selected historical buildings, museums and other works in Edirne were investigated. The folk language of the motifs in the selected products were compared with the cultural meanings of the same motifs in different regions. In this way, the effects of motifs on the cultural and social structuring of individuals have been revealed.

It has been determined that the ornaments and motifs examined have taken their usage and symbolic meanings from the social culture and they are a part of this culture and therefore have an important effect on the development of individuals and their cultural and social structuring.

Keywords: Individual, Culture, Society, Pattern and Pattern

ÖNSÖZ

Görsel kültür, sosyal, kültürel ve tarihsel sürecin bir parçasıdır. Nesilden nesile aktarıldığından bireyin kültürel ve toplumsal yapılanmasına katkı sağlamaktadır. Çalışmada yapılan incelemeler , görsellerin ilkel yaşamdan günümüze kadar iletişim aracı olarak kullanıldıklarını göstermiştir. Günümüzde küreselleşmenin birey, toplum ve kültür üzerindeki etkisinin olduğu görülmektedir. Hızlı sosyal değişime neden olarak gösterilen küreselleşmenin amacının, yeni yaşam düzeni ve kültürünü oluşturarak, toplumların geleneksel kültürünü tüketip, farklılıkları kaldırıp birbirine benzeyen toplum yapısı oluşturmak olduğu görülmüştür. Bu duruma buna karşı koyamayan toplumlar, kültürel değerlerini kaybedebilirler. Edirne İli özellikle el yapımı geleneksel sanatlarıyla tanınır. Ancak yapılan kaynak incelemesinde Edirne İlinde geleneksel sanat ürünlerindeki süslemeler, kullanılan desen ve motifler ile ilgili yeterli kaynak olmadığı görülmüştür. Bu nedenle Edirne İlinde mevcut, günümüze kadar ulaşan tarihi geleneksel sanat ürünlerinden seçilen örnekler incelenerek, halk dili belirlenmiş, kullanılan desen ve motiflerin kültürel anlamları araştırılmıştır.

Bu araştırma sürecinde fikirleriyle bana yol gösteren, engin bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, her zaman yanımda olan değerli hocam, tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Nilgün BECENEN' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans eğitimi için beni teşvik eden, bugünlere gelmemde üzerimde büyük emekleri olan anne ve babama teşekkürü de bir borç bilirim.

İçindekiler

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
RESİMLER DİZİNİ	VI
1. GİRİŞ	1
1.1.Tezin Amacı	2
1.2.Tezin Önemi	3
1.3.Araştırma Yöntemi	3
2. BÖLÜM: BİREY, TOPLUMSAL YAPI, KÜLTÜR, DESEN , MOTİF İLİŞKİSİ	5
2.1.Toplum ve Toplumsal Yapı	5
2.2.Birey, Toplum ve Kültür İlişkisi	6
2.3. Görsel Kültür, Birey, Toplum Etkileşimi	8
2.4.Birey, Toplumsal Yapı, Kültür, Desen ve Motif İlişkisi	13
3. BÖLÜM: DESEN VE MOTİF	24
3.1.Desen ve Motifin Tanımı	24
3.2.Türk Dokumalarında En Çok Kullanılan Motifler ve Anlamları	24
3.2.1.Temel Motifler	25
3.2.2.Bitkisel Motifler ve Türk Tekstil Ürünlerinde Kullanımları	29
3.2.3.Hayvansal Motifler ve Türk Tekstil Ürünlerinde Kullanımları	42
3.3.Tarihsel Süreç İçinde Türk Motiflerin Değişimleri	55
4. BÖLÜM: SEÇİLMİŞ ÖRNEKLERDE DESEN, MOTİF İNCELEMELERİ (MÜZE ESERLERİNİN İNCELENMESİ)	57
4.1.Şarköy Kilimleri	57
4.2.İşlemeler	59
4.3.İğne Oyları	70
4.4.Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Dönem Osmanlı Seramikleri	73
4.5.Seçilmiş Tarihi Eserlerde Bulunan Desen ve Motif Örnekleri	76
4.5.1.Hayat Ağacı	76
4.5.2.Eli Belinde Motifi	84
4.5.3.Koçboynuzu Motifi	85
4.5.4.Pıtrak Motifi	86
4.5.5.Suyolu Motifi	87

4.5.6.Çengel Motifi.....	89
4.5.7.El-Parmak-Tarak Motifi	90
4.5.8.Kuş Motifi	91
4.5.9.Yıldız Motifi	99
4.5.10.Akrep Motifi	103
4.5.11.Göz Motifi	104
4.5.12.Lale Motifi	104
4.5.13.Karanfil Motifi	109
4.5.14.Penç ve Hatayi Motifi	111
5. BÖLÜM: SONUÇ	114
KAYNAKÇA.....	116

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1 - Halı Dokuma	15
Resim 2 - Göçebe Yaşam.....	18
Resim 3 - Zeytin Motifi	20
Resim 4 - Zeytin Motifi	21
Resim 5 - Kütahya Çinileri	21
Resim 6 - Halı Bordüründe Kullanılan Suyolu Motifi.....	26
Resim 7 - Suyolu Motifi	26
Resim 8 - Kilimlerde Kullanılan Bukağı Motifinin Çeşitleri.....	27
Resim 9 - Bukağı Motifli Bayat Kilim Örneği	27
Resim 10 - El Motifli Balıkesir Kilimi	29
Resim 11 - Sivas İli Zara İlçesi Becekli Köyünde Dokunan Halı Yastık	31
Resim 12 - Halının Bordüründeki Bahar Dalı Şeklinde Bitkisel Motiflerin Çizimi.....	31
Resim 13 - Edirne Selimiye Cami (Lale Motifi).....	32
Resim 14 - Çiçek Motifleri İçeren Muğla-Milas El Dokuma Halısı.....	34
Resim 15 - Karanfil Palmetli Çatma Kumaş.....	35
Resim 16 - Dokumalarda Görülen Hayat Ağacı Motifleri-I	36
Resim 17 - Dokumalarda Görülen Hayat Ağacı Motifleri-II.....	36
Resim 18 - Halıda Hayat Ağacı Motifi	37
Resim 19 - Seccade Halılarda Hayat Ağacı Motifi.....	37
Resim 20 - Hatai Motifi	38
Resim 21 - Hatai Motifi	38
Resim 22 - Edirne Selimiye Cami (Hatai Motifi)	39
Resim 23 - Beyşehir Kubadabad Sarayı Çinileri	40
Resim 24 - Beyşehir Kubadabad Sarayı Çinileri	40
Resim 25 - Üzüm Motifi	42
Resim 26 - Kupa İçinde Üzüm Motifli Kadın Şahidesi	42
Resim 27 - Horozlu halı”, XIV-XV. yy. Konya-Koyunoğlu Müzesi	43
Resim 28 - 1; Hereke, 2-3; Kırşehir-Mucur, 4-5; Uşak, 6-7; Konya-Ladik Halılarındaki Yılan Motifleri	44
Resim 29 - Milas Halılarında Görülen Yılan Motifleri.....	44
Resim 30 - Koçboynuzu Motifin Çizimi.....	45
Resim 31 - Koçboynuzu Motifinin Kullanımı	45
Resim 32 - Kilimde Koçboynuzu Motifinin Kullanımı	45
Resim 33 - Halıda Koçboynuzu Motifinin Orta Desende Kullanımı.....	46
Resim 34 - Döşemealtı Kuşlu Halı Örneği 1	47
Resim 35 - Halı,Kilim ve Dokumalarda Görülen Kuş Motifleri Çizimleri	47
Resim 36 - 97 x 305 cm Ebatlarında Kuş Motifi Süslemeli Kilim	48
Resim 37 - Selçuklu Devleti'nin "Çift Başlı Kartal" Arması	49
Resim 38 - Marby Halısı , İsveç Tarih Müzesi, Stockholm de Bulununan Hayvan Figürlü , 160 cm x 112 cm Boyutlarında Yün Halı	50
Resim 39 - Ejder Figürlü Halı (15. yy.)	51

Resim 40 - Geyik Desenli Duvar Halısı.....	52
Resim 41 – 15. yy Uşak Halısı ,Berlin İslam Eserleri Müzesi.....	53
Resim 42 - Kurt İzi Motifleri İle Dokunmuş Kilim	54
Resim 43 - Kurt İzi Motifi	54
Resim 44 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi: Şarköy Kilimi Sergi Ürünü (Edirne, Sarı Camii, 19. yy)	57
Resim 45 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi: Şarköy Kilimi Sergi Ürünü (Edirne Üç Şerefeli Cami’den 19. yy)	58
Resim 46 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Altın Tel Sırma İşleme....	59
Resim 47 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Meşin Silahlık (Gümüş Tel Sırmalı) 19.yy	59
Resim 48 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Heybe (Meşin) Sergi Ürünü 19.yy ..	60
Resim 49 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü	60
Resim 50 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü	61
Resim 51 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü	61
Resim 52 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü	62
Resim 53 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü	62
Resim 54 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Örtü	63
Resim 55 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Kese.....	64
Resim 56 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü	65
Resim 57 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Dokuma Tezgahı	66
Resim 58 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü.....	67
Resim 59 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme İbrik Motifi Önlük	68
Resim 60 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kenarlar Oyalı İşleme Önlük	68
Resim 61 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Seccade.....	69
Resim 62 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü	70
Resim 63 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü	70
Resim 64 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü	71
Resim 65 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü	72
Resim 66 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü	72
Resim 67 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Erken Osmanlı Seramikleri	73
Resim 68 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri	74
Resim 69 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri	74
Resim 70 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri	75
Resim 71 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri	75
Resim 72 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Halı Seccade (Hayat Ağacı Motifi).....	77

Resim 73 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim Seccade (Hayat Ağacı Motifi).....	78
Resim 74 - Edirne Eski Cami Kalemîşi (Hayat Ağacı Motifi)	79
Resim 75 - Edirne Selimiye Cami Çinileri (Hayat Ağacı Motifi)	80
Resim 76 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Mezar Taşları (Hayat Ağacı Motifi).....	81
Resim 77 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Mezar Taşları (Hayat Ağacı Motifi).....	81
Resim 78 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Ahşap İşleri (Hayat Ağacı Motifi).....	82
Resim 79 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yün Çorap (Hayat Ağacı Motifi).....	83
Resim 80 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yün Çorap (Hayat Ağacı Motifi).....	83
Resim 81 - Eli Belinde Motifi.....	84
Resim 82 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Eli Belinde Motifi)	84
Resim 83 - Koç Boynuzu Motifi.....	85
Resim 84 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Halı Seccade Çanakkale-Ezine 19. yy (Koçbonuzu Motifi)	86
Resim 85 - Pıtrak Motifi	86
Resim 86 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Dokuma Heybe (Pıtrak Motifi).....	87
Resim 87 - Suyolu Motifi	87
Resim 88 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü (Suyolu Motifi)	88
Resim 89 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Sandık Oyma Tezyinatlı 19. yy (Suyolu Motifi)	88
Resim 90 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Para Kasası Fildişi Kakma Tezyinatlı 19. yy (Suyolu Motifi)	89
Resim 91 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Çengel Motifi)....	89
Resim 92 - El-parmak-tarak.....	90
Resim 93 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim Seccade 19. yy (El parmak ve tarak motifi).....	90
Resim 94 - Kuş Motifi	91
Resim 95 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Şarköy Kilimi Edirne Üç Şerefeli Cami'den 19. yy (Kuş Motifi).....	92
Resim 96 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Şarköy Kilimi (Edirne Üç Şerefeli Cami'den 19. yy).....	92
Resim 97 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy (Kuş Motifi).....	93
Resim 98 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy (Kuş Motifi).....	94

Resim 99 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy (Kuş Motifi).....	95
Resim 100 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Cam Gelin Bardağı (Kuş Motifi)...	96
Resim 101 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Ahşap Oyma Sandık (Çift Başlı Kartal).....	97
Resim 102 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme (Kuş Motifi)	97
Resim 103 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Örtü (19. yy) (Kuş Motifi).....	98
Resim 104 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Boncuk İşleme Kese (Kuş Motifi).....	98
Resim 105 - Yıldız Motifi.....	99
Resim 106 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yemeni Oyası (Yıldız Motifi).....	100
Resim 107 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Yıldız Motifi) ..	100
Resim 108 - Edirne Selimiye Cami (Yıldız Motifi).....	101
Resim 109 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Para Kasası, Fildişi KakmaTezyinatlı 19. yy (Yıldız Motifi)	101
Resim 110 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Ahşap İşleri Kutu (Yıldız Motifi)	102
Resim 111 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Ahşap Kapı (Yıldız Motifi)	102
Resim 112 - Akrep Motifi.....	103
Resim 113 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Akrep Motifi).....	103
Resim 114 - Göz Motifi	104
Resim 115 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim Seccade 19. yy (Göz Motifi).....	104
Resim 116 - Edirne Selimiye Cami (Ters Lale).....	105
Resim 117 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy (Lale Motifi).....	106
Resim 118 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Çini İznik 17. yy (Lale Motifi)....	106
Resim 119 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Kristal Sürahi 19. yy (Lale Motifi)	107
Resim 120 - Edirne Şehir Müzesi Sergi Ürünü Edirnekârî (Lale Motifi).....	108
Resim 121 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Meşin Çanta Gümüş Tel Sırmalı 20. yy (Lale Motifi).....	109
Resim 122 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Çini (İznik) 17. yy (Karanfil Motifi)	109
Resim 123 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Atlas Resimlik (Karanfil Motifi) .	110
Resim 124 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Meşin Heybe 19. yy (Karanfil Motifi).....	110
Resim 125 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Bordür Çinisi (İznik) 16. yy (Penç ve Hatayi Motifi)	111
Resim 126 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Çini (İznik) 16. yy (Penç ve Hatayi Motifi).....	111

Şekil 127 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Ahşap Kapı Aynası 16. yy (Penç ve Hatayi Motifi)	112
Resim 128 - Edirne Eski Cami (Penç ve Hatayi Motifi).....	112
Resim 129 - Edirne Selimiye Cami (Penç ve Hatayi Motifi).....	113

1. GİRİŞ

Toplumların var oluşlarından itibaren birikimleriyle oluşturdukları değerleri, o toplumun milli kültür ürünleridir. Bu anlamda süslemelerdeki motifler de milli kültürün bir parçasıdır.

Köyde veya şehirde yaşayan Türk kadını, ev veya toprağı ile uğraşmasının yanında sahibi olduğu çadırdan saraya kadar evinin ve kendinin ihtiyaçlarını karşılamak, çeyizlerini hazırlamak, ekonomik gelir elde etmek için ürettiğı ürünlerde geleneksel karakterini, milli sanat zevkini, ruhunda taşıdığı yaratıcılık fikrini, his ve arzularını bazen figüratif motiflerde sembolize ederek, bazen soyut formlar içinde çizerek halısında, kiliminde, çorabında, oyalarında en güzel renklerle anlatmıştır.

Üreticinin ve kullanıcının duygularının veya kültürünün işareti olan bir tekstil ürününü oluşturmak için çeşitli teknik, motif, renk ve malzemeler birleştirilir. Bu nedenle tekstil ürünleri, incelenabilir kültürel belgeler olarak değerlendirilebilir. Toplumsal yaşamda yer alan her bir tekstil parçası, ait olduğu kültürü tanımlar, belirli gelenekleri, inançları ve değerleri yansıtır. Tüm motiflerin, desenlerin tarihsel kaynağı, anlamı ve farklı yorumları vardır. Bireyin veya bir topluluğun tarihsel ve kültürel değerlerine ait önemli bilgiler verir. Bu nedenle desen ve motiflerdeki anlamlar ve sembolleri görsel kültür, tarih, tekstil ve tekstil tasarımcıları için çalışma alanı olmuştur.

Dünyanın her yerinde insanların yaşam tarzlarında değişimler yaşanmaktadır. Bir zamanlar ailenin veya topluluğun manevi değerleriyle yakından ilişkili olan geleneksel motif ve desenlerin yerini evrensel popüler kültür sembolleri almaktadır. Evrensel kültürde görmeye ve gösterilenlere dayandırılmaktadır. Bu nedenle toplumsal yapının ve kültürünün genç nesillere aktarımında, kültürel mirasımız olan

geleneksel motif ve desenlerin önemi büyüktür. Türk halk giyim ve dokumalarında kullanılan motif ve desenler, sanatsal , estetik değerlerin yanı sıra ulusal anlamlar ve mesajlar açısından da önemli bir değere sahiptir.

Bu nedenlerle, bu tez çalışmasında, görsel kültür iletişim araçlarından olan desen ve motiflerin kullanımını, bireylerin toplumsal gelişimlerdeki etkileri hakkında bilgiler toplanarak geleneksel kültür alanında yazılı bir kaynak oluşturulması amaçlanmaktadır. Ayrıca incelenen müze ve diğer tarihi eserlerde kullanılan motifler ve anlamları ortaya konularak bir motif dizini oluşturulmuştur.

1.1.Tezin Amacı

Günümüzde küreselleşmenin birey, toplum ve kültür üzerindeki etkisinin olduğu görülmektedir. Hızlı sosyal değişime neden olarak gösterilen küreselleşme, yeni yaşam düzeni ve kültürünü ifade ederek, toplumların geleneksel kültürünü tüketip, farklılıkları kaldırıp birbirine benzeyen toplum yapısı oluşturmayı hedeflemektedir. Bu durumda buna karşı koyamayan toplumlar, kültürel değerlerini kaybedebilirler. Bireylere geleneksel el sanatları, süslemelerde eskiden kullanılan bir motifin öğretilmesi bir yandan bireyin toplumsal ve kültürel yapılanmasını sağlarken diğer yandan da kültürün sürdürülebilirliğine katkı sağlar. Bu nedenlerle, bu tez çalışmasında amaç; Türklerin kültürel mirası arasında yer alan, kültürel değerlerini ortaya koyan, duygularını anlatan, geleneksel ürünlerinin ayrılmaz bir parçası olan desenlerin, motiflerinin kullanımı ve anlamları araştırmak, Edirne İlindeki tarihi eserlerde kullanımları tespit ederek evrensel motifler içinde yok olmaması için yazılı bir kaynak oluşturup, bireylerin gelişimlerinde kültürel ve toplumsal bağın kurulmasına katkıda bulunmaktır.

1.2.Tezin Önemi

Edirne İli özellikle el yapımı geleneksel sanatlarıyla tanınır. Ancak yapılan kaynak incelemesinde Edirne İlinde geleneksel sanat ürünlerindeki süslemeler, kullanılan desen ve motifler ile ilgili yeterli kaynak olmadığı görülmüştür. Bu nedenle tez çalışmasında, kültürel analiz için, geleneksel ürünlerde kullanılan motifler, ortaya çıkışı ve sembolik anlamları araştırılmıştır. Elde edilen veriler ile Türk kültüründe yaygın olarak kullanılan motifler belirlenmiş, bu geleneksel motiflerin Edirne ilinde bulunan seçilmiş tarihi yapı, müze ve diğer eserlerde kullanımı ve anlamları üzerinde yoğunlaşmıştır. Seçilen ürünlerdeki motiflerin halk dili, aynı motiflerin farklı bölgelerdeki kültürel anlamları ile karşılaştırılmıştır. Farklı bölgelerde yaşayan bireylerin geleneksel motif ve desenleri aynı amaçla kullanıp kullanılmadığı araştırılmıştır. Bu sayede bireylerin kültürel ve toplumsal yapılanmasında motiflerin etkileri ortaya konmuştur.

Bu tez çalışması bireylere, ait oldukları kültürel ve toplumsal değerlerin aktarılması noktasında kaynak olacaktır. Evrensel kültür içinde geleneksel desen ve motiflerin kaybolmasını önlemek adına önemli bir çalışmadır.

1.3.Araştırma Yöntemi

Türk kültürüne ait el sanatları, süslemeleri, toplumsal yapı ve sanat, ilgili makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri incelenerek bilgiler toplanmıştır. Bireyin kültürel ve toplumsal yapılanmasında Türk motifleri'nin etkisini ortaya koyabilmek için; Edirne İlinde mevcut günümüze kadar ulaşan tarihi geleneksel sanat

ürünlerinden seçilen örnekler incelenerek, halk dili belirlenmiş, kullanılan desen ve motiflerin farklı bölgelerdeki kültürel anlamları ile karşılaştırılmıştır.

2. BÖLÜM: BİREY, TOPLUMSAL YAPI, KÜLTÜR, DESEN , MOTİF İLİŞKİSİ

2.1.Toplum ve Toplumsal Yapı

Toplum; aynı toprak parçası üzerinde ortak yaşam ihtiyaçlarını karşılamak için bir arada yaşayan, temel çıkarlarını sağlamak için işbirliği yapan ve ortak bir kültürü yaşayan insanların oluşturduğu gruplara denir.¹

Toplumda gelenekselleşen yaşam tarzı ve değerler bireyler tarafından öğrenerek kazanılır. Bu öğrenme toplumu oluşturan bireyler arasındaki iletişim ve tekrarlarla oluşur.²

Bireylerin toplum oluşturabilmeleri için belirlenmiş kurallar vardır. Bunlardan en önemli olanı ortak bir yaşam biçimi ve kültür oluşturabilmeleridir. Bu nedenle toplum dediğimizde ortak bir kültürden gelen bireyler karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal yapı kelimesi, toplumu meydana getiren bireylerin birbirleriyle ilişkilerini ve değerleri ifade eder. Bu ilişkiler ve her bir parçanın birbiri ile dengeli olması toplumun devamlılığı açısından son derece önemlidir. Toplumsal yapının fiziki yapısı, yerleşim şekli, mimari tarzı gibi görsel öğeler hakkında bilgi verirken, kültürel yapısı da gelenekleri, görenekleri , süslemeleri, el sanatları hakkında bilgi verir. Yani fiziksel yapı toplumsal yapının maddi değerlerini, kültürel yapı ise manevi değerlerini kapsar. Fiziksel ve kültürel her öge, sahip olduğu işlevler

¹ Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, 25, Yazar Yayınları, Ankara 2014, s. 3592.

² Enver Özkalp, *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sos.Bil.113 Sosyoloji*, Web - Ofset, Eskişehir Mayıs 1997, s. 48.

açısından toplumsal yapıyı tamamlayıcı bir özelliğe sahiptir. Fiziksel ve kültürel unsurları eksik toplum düşünülemez.

Bireyler toplumda yapılanmış maddi ve manevi değerlerle yaşarlar. Bir başka ifade ile toplumsal yapıda, bireyler arasında ortak bir kültürel bağ olduğu söylenebilir.³

Toplumsal yapının genel özellikleri şunlardır;

- 1- Her toplumsal yapının sahip olduğu özellikler kendine özgüdür ve toplumdan topluma değişkenlik gösterir.
- 2- Toplumsal yapı oluşturan fiziksel veya kültürel değişimler birbirini etkiler.
- 3- Toplumsal yapı zaman içinde gelişmelere bağlı olarak değişime uğrar.⁴

2.2.Birey, Toplum ve Kültür İlişkisi

Toplumu oluşturan bireyler arasındaki etkileşimle aktarılan, toplumun paylaşılan düşünce, sanat ve teknik değerleri kültürünü oluşturmaktadır. Bu nedenle, birey, toplum ve kültür ayrılmaz parçalardır. Toplumsal yaşamın sürdürülmesinde aralarındaki bağ önemlidir. Bireylerin gelişme döneminde ait olduğu toplumun kültürünü öğrenmesi, kültürün devamlılığı için gereklidir. Toplumsal yapı ve kültür kimliklerin işaretidir. Korunması, devamlılığı için nesiller boyu devam ederek yaşanması gerekir. Modern toplumlarda, kırsal toplumlara göre geleneksel kültürün korunması ve bireyin kültürel ve toplumsal yapılanmasında etkisi daha fazladır. Bunun nedeni toplum yapısının kırsal yaşamda daha homojen olmasıdır.

³ Enver Özkalp, *a.g.e.*, s. 50.

⁴ *Toplumsal Yapı Nedir?*, <https://www.felsefe.gen.tr/toplumsal-yapi-nedir/>, (08.03.2020)

Tüm bireylerin toplumsal yaşama ve kültürünün devam etmesine karşılıklı olarak katkıları vardır. Bireylerin kültürel ve toplumsal gelişiminde yaşama başladığı ve geliştiği toplumun kültürü ile evrensel kültür etkileri görülür. Bireyler, bir yandan geçmişlerinin mirası olan geleneksel kültürlerine sahip çıkarken diğer yandan da teknolojik ve bilimsel gelişimleri için evrensel kültürü de bilinçli bir şekilde takip ederler. Bireylerin kültürel ve toplumsal yapılanmalarında gelenekler, çeşitli işlevsel tasarımlar, sanat, desen, teknik ilerlemeler, üretimler kendi içinde iyi dengelenmiş biçimde sistem oluşturmaktadır.

Bireyin gelişiminde etkili olan faktörlerden biri de, üyesi olduğu toplumun görsel kültür öğelerinden geleneksel el sanatları, süslemeleri, motifleri olup bireyin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Süsleme ve motiflerin günlük hayatta kullanımı, bireyi kendi kültürünün bir parçası haline getirmektedir. Eğitim aracılığı ile öğretilen el sanatları ve süslemeleri sayesinde birey geleneksel kültürünün desen ve anlamlarını öğrenir, kendi kültürüne katmış olur.⁵

Birey, toplum ve kültür birbirine bağlı öğelerdir. Toplum ve kültür birlikte varlığını sürdürür. Hatta bazı tanımlamalarda birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Birey olmadan toplum, toplum olmadan da kültürden söz edilemez.⁶ Bireylerin ait olduğu toplumun kültürünün içerisinde yer alan, giyim, sanat, yemek, müzik, spor, ahlak, gibi gelenekler toplumun temelini oluşturur. Toplamlar yaşam tarzlarını belirlerken farklı topluluklardan da etkilenir, farklı topluluklara da örnek olur. Bu etkileşimin oluşmasında, kültürel, teknolojik, ekonomik, politik, ticari, siyasi birçok faktör mevcuttur.

⁵ Zafer İlbars, "Kişiliğin Oluşmasındaki Kültürel Etmenler", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 31(1-2) s. 210.

⁶ Enver Özkalp, *a.g.e.*, s. 63.

Kültür - gelenekler - toplum şeklinde kurulmuş bağ vardır. Bu bağ, toplumu oluşturan bireylerin ortak bir kültür ve geleneklerinin olması gerekliliğini ifade etmektedir. Toplumun temelini oluşturan öğelerden biri de kültürdür. Toplum yaşamı kültürle bir düzen kazanır. Kültür ve gelenekler geçmişten etkilenecek şekilde oluştuğu için toplumun devamlılığı için önemlidir ve korunması şarttır.⁷

Toplum ve kültür arasındaki ilişki nedir? Kavramsal olarak kültür ve toplum birbirinden ayrılabilir. Ancak aralarında değişmez bir ilişki mevcuttur. Kültür bir toplumdaki paylaşılan ortak ürünlerden oluşur; toplum ise ortak kültürü paylaşan ve birbiriyle etkileşimde bulunan insanlardan meydana gelir. Toplum kültür olmadan varolamayacağı gibi, kültür de kendisini koruyan ve geliştiren bir toplum olmadan varlığını sürdüremez. Bu nedenle her ikisi de birbirine bağlı olarak yer alır. Hatta zaman zaman, birbirinin yerine kullanıldığı da olur. Bunun nedeni her ikisini de kapsayan bir kelimenin olmamasıdır.⁸

2.3. Görsel Kültür, Birey, Toplum Etkileşimi

Tarihsel zaman süresinde insan, yaşadığı ortamı anlamaya, biçimlendirmeye ve çevreyle iletişim kurmaya çabalamıştır. Zaman içinde sözel olmayan mesaj iletişim yolları da giderek yaygınlaşmış ve çeşitlenmiştir. Bu amaçla süslemeler, desenler, motifler, grafikler, resimler simgeleşmiş ve görsel kültür olarak tanımlanmıştır.

Yapılan yayınlarda önceleri görsel eserler yerine, resimler, sanatlar teriminin kullanıldığı görülmüştür. Görsel kültür, materyallerin bir analizidir. İlerleyen süreçte, görsel kültür, kısmen sanat tarihinden kültürel çalışmaları bünyesine katarak ortaya

⁷ *Kültür, Gelenek ve Toplum İlişkisi*, <https://www.gundemturkiye.com/toplum/kultur-gelenek-ve-toplum-iliskisi.html>, (11.01.2020)

⁸ Enver Özkalp, *a.g.e.*, s. 63.

çıkıştır. Yağı boyadan, televizyona, gazete, kitap, halı, kilim, mezar taşı, çiniye kadar ya bakmak ya da doğal görüşü geliştirmek için tasarlanmış her türlü öge görsel olarak tanımlanmaktadır. En geniş tanımı ile görsel kültür, ait olduğu toplumların görsel dilini, yaşam ölçütlerini, süslemelerini, el sanatlarını, imgelerini, giyimini, kuşamını, mimarisini, bireyler için de kimlik ve kültürü ifade etmektedir.

Zaman içinde görsel kültür, sosyal ve teknolojik alanda gerçekleşen değişimlerin etkisi ile kültürel bir değişim ve dönüşüm aracı olmuştur.⁹ Küreselleşmenin etkisi ile görselin ve kültürün daha geniş bir yapı içinde yeniden düşünülmesi gerektiği yaygın bir şekilde tartışılmaya başlanmış ve son durumda geçmiş yılların aksine kültür görsel olarak yoğunlaşmıştır.

Görsel kültürün tanımlamaları önemli ölçüde farklılık gösterir. Bunun nedeni sanat, iletişim, eğitim gibi farklı alanların görsel kültür çalışma alanına dahil olmasındandır. Görsel kültür araştırmacıları, genellikle görünen eserler ve onların algılarının bağlı oldukları, yani tarihsel, sosyal ve politik olarak belirlendikleri faktörlerden ayrı olarak incelenemeyecekleri görüşündedirler. Genellikle görsel eserlerin diğer sembolik kodlarla ilişkili olarak var olduğu ve dil, ses, müzik ve insan hareketi gibi görme dışındaki duyuşal modlara hitap ettiği ve bu modlar dikkate alınmadan anlaşılamayacakları kabul edilir.

Her görsel öge, görsel kültürün bir elemanı olabilir. Teknolojik gelişmelerde kültürü görsele dönüştüren en büyük etkenlerdendir. Bilgisayar oyunları, cep telefonu imojileri, videolar, afişler, reklamlar ve daha nice görsel, kültürel anlam taşıyan imgedir. Sanatın sosyolojik boyutu olarak ortaya çıkan görsel kültür kavramı, teknoloji çağında artan bir ivme kazanmıştır. Günümüzde bireylerin kültürel ve toplumsal gelişiminde görsel imgelerin etkisi olduğu kanıtlanmış, özellikle filmler,

⁹ Mahmut Bozkurt, "Görsel Kültür", <https://prezi.com/-tdkfnosva45/gorsel-kultur/>, (25.12.2019)

reklamlar, internet programları, çocuk kitapları, ticaret, turizm, gibi yaşamın her alanında bir çok görsel form kullanılmaktadır. Yaşamın tüm alanlarında kendini gösteren görsel kültürün, her yönüyle yaşamımızı etkileyen çok önemli bir etken olduğu bilinmelidir. Toplumlar için görsel kültürün etkilerinin en önemli boyutunun ekonomi olduğunu fark etmek son derece önemlidir.¹⁰

Barnard, görsel ve kültürel kavramlarını bir toplumun değerlerini yansıtan görseller olarak belirtmiştir. Görsel kültürü görünür kılmak için, belli kodlarla kültürel olarak anlamlandırılmış olması gerektiğini vurgulamaktadır.¹¹

Görsel kültür, yalnızca semboller ve anlamlarını içermez, aynı zamanda yeni düşünme şekillerinin oluşturulmasını, yeni kültürel ifadeler ve estetik değerlerin oluşturulmasını da kapsamaktadır. Görsel kültür birey ve toplumun kültürel yapısını temsil ettiğinden, birey ve ait olduğu toplumun sanatı, bezemeleri, motifi gibi sosyal uygulamalarla da yakından ilgilidir.¹²

Görsel kültür, görünmeyen sembolleri açıklayarak somutlaştıran, görüntüler sistemi olarak ele alınabilir. Bilginin, kimliğin, inançların ve hayal gücünün birleşimi ile oluşan, tarihsel süreçlerle ve toplumsal yapıyla yakından ilgili bir terimdir. Bu özellikleri ile görsel kültür bireylerin yaşamını biçimlendiren düşünceleri de temsil etmektedir.¹³

Görsel kültür, toplumlar için sembol üretiminin değerini ve o sembolün kültürel kabul yoluyla toplumlara aktarılmasını da inceleyen bir alandır. Bu anlamda,

¹⁰ Mustafa Hatipler, *Ekonomik Boyutta Görsel Kültür ve Kültür Endüstrisi*, Değişim Yayınları, İstanbul 2016, s. 19.

¹¹ Malcolm Barnad, *Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür*, Ütopya Yayınları, İstanbul 2010, s. 182.

¹² William John Thomas Mitchell, "Showing Seeing: A Critique of Visual Culture", *Journal of Visual Culture*, S 165, 2002, s.169.

¹³ Mahmut Bozkurt, "Görsel Kültür", <https://prezi.com/-tdkfnosva45/gorsel-kultur/>, (25.12.2019)

sembolik değerleri olan görsellerin kullanıldığı ve evrensel olarak dolaşıma sokulduğu günümüzde görsel kültür çalışmaları çok önem kazanmaktadır. Dolayısıyla yeni dünya kültüründe görseller bireyin gelişimini etkilemekte, kültürel kimliğinde belirleyici olarak büyük önem taşımaktadır.

Görsel kültür, sosyal, kültürel ve tarihsel sürecin bir parçasıdır. Nesilden nesile aktarıldığından bireyin kültürel ve toplumsal yapılanmasına katkı sağlar. Amacı, görselde görünmeyen ifadeleri anlamlandırarak kültürel olarak somutlaştırmaktır.¹⁴ Dolayısıyla yeni dünya kültüründe, görsel g bireyin sosyalleşmesini etkilemekte, kültürel kimliğinin oluşumunda belirleyici bir faktör olmaktadır.

Semboller geçmişten günümüze dek uzanan zaman yolculuğunda daima toplum ve bireyler arasında iletişim, anlaşma ve etkileşim için kullanılan önemli bir araç olmuştur. Bireyin, yer aldığı ve ait olduğunu düşündüğü toplum ile bağlanması desen ve motiflerin anlamları etkileşimin sürekli liğini sağlar. Görsel kültür araçları olarakta bilinen bu desenler ve motifler aynı zamanda bireyin sosyal çevresine duygu ve düşüncelerini ifade etmesine de yardımcı olurlar. Bu yüzden , birey, toplum, desen, motif arasında oluşan etkileşim tarih boyunca görülmüştür.¹⁵

Görsel öğeler, biçim olarak gösterdiğinin yanında anlatılmak istenilen duyguda iletmek gibi bir işlevi olan iletişim araçlarıdır. Motif ve semboller görsel bir öğe olup, aynı zamanda da duyguların da, ait oldukları toplumların sosyal ve kültürel yaşamının da anlatıldığı yazılı eserler gibi okunabilen kaynaklardır. Toplamların,

¹⁴ Gülden İrem Kazel, "Görsel Kültür İle Sosyoloji Arasındaki İlişki", Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt No 1, Sayı 1, 2017, s. 50.

¹⁵ Aslı etin- Duygu Ercan- Hatice Harmankaya, Asuman Yılmaz, "Moda ve Mimari" *Zeitschrift für die Welt Der Türken, Journal of Word of Turks*, Cilt No 6, Sayı, s. 196.

geçmişi ile tarihi ilişkiler kuran, kültürel yapının temeli olan motifler, günümüzde bireyler arasındaki iletişimde de önemli bir rol almaktadır.¹⁶

Görsel kültür, birey, toplum etkileşiminin görüldüğü en çarpıcı örnek Türk halılarıdır. Bu alanda yapılan çalışmalarda; motifin şekli ile anlatılmak istenilen duygu arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, bazı motiflerde biçim ile duygunun aynı olmadığı, bu motiflerin birer simge oldukları ve çeşitli düşünceleri ifade etmek için kullanıldıkları belirlenmiştir.¹⁷

Bu durumda, önemli olan motifin simgesel özelliğinin, o toplum veya grupta anlaşılabilmesidir. Aksi halde motif sadece şekli ile bir görüntüsel gösterge olur, kültürel değeri ortaya çıkarılamaz. Örnek olarak Türk dokumalarında yaygın olarak kullanılan koç boynuzu motifini incelediğimizde, motif şekli ile somut bir varlığı, duygu olarakta gücü ifade etmektedir. Ancak Türk toplumunda güç olarak sembolik değeri olduğunun söylenebilmesinin temel şartı, bu alanda yapılan çalışmalar ile çeşitli örnekler veya delillerle tespit edilmiş olmasıdır. Motif ve desenlerin sembolik anlamlarının anlaşılabilmesi için onu tasarlayan toplumun sosyo-kültürel yapısı hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Özellikle görsel kültür unsurları içerisinde gösterilen simgelerin, toplumsal yaşamın sosyo-kültürel unsurlarını ve onların göstergelerini yansıttıkları, bu görsellerin oluştukları çağın kültürel gerçeklerini aktardıkları belirtilmektedir. Görsel olan bir mesajı okumak demek, daha önceden bu görsele kodlanmış duygu ve düşüncelerin kodunu çözmek demektir.

¹⁶ Mustafa Aksoy, "Kültür Sosyolojisi Açısından Halı-Kilim Sanatı ve Etnografik Eserlerdeki Damgaların Dili", 38. ICANAS Kongresi, Maddi Kültür Bildirileri, Cilt No 1, Ankara 2008, s. 82.

¹⁷ Fahrettin Kayıpmaz – Naciye Kayıpmaz, "Geleneksel Türk El Halıcılığı Paralelinde Günümüzde Türkiye'de Yapılan Bir Kısım İmalatların Gelenekler ve Pazar İlişkisi İçerisinde Değerlendirilmesi", Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri, Ankara 1994, s. 259.

Görseller sosyal olarak tasarlanır ve her görsel unsurda toplumsal bir görme biçimi gizlidir. Bu nedenle görsel algılarımız kültürel temellere bağlı hareket ederler. Görseller ve görüntüler aracılığı ile kültür, toplum, kişi anlamları ortaya çıkartılmış olur. Görsel okuryazarlık olarakta tanımlanan görsellerin temsil ettikleri anlamların açıklanması, toplumsal etkilerini açığa çıkarılması, mesajın gönderdiği grubun tespit edilmesi anlamlarına da gelir. Görsel okuryazarlık ile görsel parça ve bütünler içerisine yerleştirilmiş kültürel değerler inceleyebilir ve değerlendirebilir. Bu şekilde görsel kültür, toplum, birey etkileşimi de ortaya çıkarılabilir.

Görsel değerler, toplum kültürü ve bireyler arasındaki iletişimde geçmiş ve bugün arasında köprü olur.¹⁸

2.4.Birey, Toplumsal Yapı, Kültür, Desen ve Motif İlişkisi

Dünyadaki tüm varlıkların kendilerine özgü bir iletişim kurma yöntemleri vardır. Toplumsal bir varlık olarak insan konuşarak, yazarak veya şekil, renk, motif, desen gibi görsel ifadelerle de iletişim kurabilmektedir.

Duygu ve düşüncelerin ifade biçimi olan motif ve desenler, çeşitli renklerdeki ipliklerle görsel olarak ortaya koyması ile üretilen önemli kültür öğeleridir. Motif ve desenler sadece halı veya düz dokuma ürünlerini süslemek için kullanılan öğeler olmayıp, sosyal, tarih, düşünce, inanç gibi toplumsal değerlerinde ifade edildiği veya gösterildiği belgelerdir. Farklı renklerle oluşturulmuş motifler, tasarımcısının duygu ve düşüncelerini ileten “biçim”leri ve bu biçimlere verilen isimlerle kullanılan anlamlarla görsele dönüşmüş figürlerdir.

¹⁸ Doğan Günay, *Dil ve İletişim*, Multilingual Yayınları, İstanbul 2004, s. 40.

İç dünyanın görsel sanata dönüşümü olarak da tanımlanabilen motifler biçim olarak görsel öge ve anlam olarak da sembol özelliği taşımaktadır. Motifler ve oluşturulan desenler tasarımcısının görme biçimini ifade eden görsel imgelerdir. Ancak görsel imgelerin yorumu bireyin onu görme biçimi ile ilgilidir. Bu yorumda bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapı ile şekillenmektedir. Örneğin nar motifi; Türk dokumalarında, günümüze kadar uzanan tarihsel süreçte süslemelerde çok fazla kullanılmıştır. Süsleme motifleri içinde yer alan “Nar motifine farklı kültürlerde rastlanmaktadır. Genel olarak meyve özellikleri ve şekli ile bağlantılı anlamlar yüklenmiştir. Meyvenin sert kabuğu içinde pek çok tane barındırması ve kırmızı renkte olması nedeni ile bereket, sağlık, doğurganlık ve zenginlik anlamları yüklenerek gerçek şekli ile motifleştirilmiştir.¹⁹

Motifler, desenler bazen hayal ürünü bazen de yaşanan ortamdaki bir varlığa benzetilen biçim ile şekillendirilip, duygu yüklenen ifadeler olarak görsel kültür unsurları içinde yer alırlar. Motif ve desenler bir arada kullanılarak bir bütün oluşturdukları için, bütün parçanın kültürel anlamının çözülebilmesi için her birinin anlam yönünden incelenmesi gerekmektedir.²⁰ Tanımına göre, sembol (simge) bir objenin başka bir obje ile birbirine benzerlik ya da geleneksellik yönünden ilişkilendirilmesi ya da temsidir. Bu şekilde değerlendirildiğinde bazı motifler, biçim ve şekil özellikleriyle gerçek bir varlığı görüntüsel olarak göstermekte aynı zamanda ifade ettiği anlam açısından sembol özelliğine de sahip olabilmektedir.²¹

Bazı motiflerde, hayal ürünü olarak soyut anlatımla şekillendirilmiş olduğundan görüntüsel olarak tanımlamak çok güçtür. Ancak ifade ettikleri kültürel anlamları ile gösterge olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak, motifler birer görsel kültür unsurudurlar.

¹⁹ Sibel Arık, “Türk Dokumacılık Sanatında Nar Motifi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt No 6, Sayı 1, 2009, s. 584.

²⁰ Mehmet Ateş, *Mitolojiler Semboller ve Halılar*, Symbol Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 132.

²¹ Özlem Alp, *Orta Asya’dan Anadolu’ya Kültürel Sembollere Giriş*, 1. Basım, Eflatun Yayınevi, Ankara 2009, s. 3.

Dokumalar Türk milletinin, doğumundan ölümüne kadar, tüm yaşantısının içinde yer almıştır. Doğumla birlikte kundak olarak kullanılmaya başlanır, yorgan, halı, kilim, heybe, yastık, giysi, perde, çadır olarak kullanılır, son yolculuğa kefen ile uğurlanır. Bu nedenle de dokumalardaki motifler, desenler yaşamı anlatmış, aynı zamanda görünenden farklı bir gösterimde üstlenmişlerdir. Türk motifleri gerek imge gerekse şekilleriyle Türk duygu ve düşüncesinin, kültürünün halı ve düz dokumalardaki göstergeleri, yani Türk milletinin sanat ürünlerine aktarılmış ruhu olarak varlıklarını sürdürmektedir.²²

Dünya çapında gerçekleşen değişimler değerlendirildiğinde geleneksel kültürün, yerini evrensel kültüre bıraktığı görülmektedir. Bu yer değiştirme görsel kültür ile evrensel kültürün birbirini desteklemesiyle büyüyerek devam edecektir.²³

Resim 1 - Halı Dokuma

²² Beyhan Karamağaralı, "Türk Halı Sanatındaki Motifleri Yorumu Üzerine", *Arış Dergisi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Sayı 3, Ankara 1997, s. 34.

²³ Mustafa Hatipler, *Ekonomik Boyutta Görsel Kültür ve Kültür Endüstrisi*, Değişim Yayınları, İstanbul 2016, s. 86.

Resim 1’de görüldüğü gibi, toplumsal yaşamda yer alan dokuma, örme ürünler, ait olduğu kültürü tanımlar, belirli gelenekleri, inançları ve değerleri yansıtır. Tüm motiflerin, süslemelerinin tarihsel kaynağı, anlamı ve farklı yorumları vardır. Bireyin ve ait olduğu toplumun tarihsel ve kültürel değerlerine ait önemli bilgiler verir. Sosyal ve ekonomik değişimlerin hızla gerçekleştiği, kıtalar arası seyahatlerin ve göçlerin günlük olayların bir parçası olduğu, uluslararası ticaret ve iletişimin ağlarını dünyadaki her topluma yaydığı günümüz dünyasında geleneksel kültür anlamları içeren desen ve motifler, evrensel popüler içerisinde gösterilen desen ve motiflerle yer değiştirmektedir. Kültürlerin devamlılığı için görsel kültür olarak kullanılan motiflerin ve anlamlarının gelecek bireylere öğretilmesi, yaşatılması, bireyin kültürel ve toplumsal yapılanmasında etkili olan önemli bir faktördür.

Günümüzde küreselleşmenin birey, toplum ve kültür üzerindeki etkisinin olduğu görülmektedir. Hızlı sosyal değişime neden olarak gösterilen küreselleşme, yeni yaşam düzeni ve kültürünü ifade ederek, toplumların geleneksel kültürünü tüketip, farklılıkları kaldırıp birbirine benzeyen toplum yapısı oluşturmayı hedeflemektedir. Bu durumda buna karşı koyamayan toplumlar, kültürel değerlerini kaybedebilirler. Bireylere geleneksel bir el sanatının, süslemelerinde eskiden kullanılan bir motifin öğretilmesi bir yandan bireyin toplumsal ve kültürel yapılanmasını sağlarken diğer yandan da kültürün sürekliliğini sağlar. Küreselleşme olgusu, milli kültür kavramının önemini artırmıştır.

Geleneksel el sanatları ve buna bağlı olarak süslemelerinin, birey için işlevsel yönünün yanında, renk, biçim, sembolik değer gibi etkileri de vardır. Bireyler, süslemeler ve motifleri ile her alanda, her üründe ayrılmaz bir parça olarak karşılaşır. Bu nedenle birey, toplum, kültür, desen ve motif arasında birbirini etkileyen önemli bir etkileşim vardır.

Halkın kendine özgü tasarım gücü içerisinde yer alan “Motif”, desenlerin en küçük parçası olarak şekilsel ve sembolik çağrışımlar içeren görsel kültür öğelerindendir. Motifler, desenler, figürler ve nakışların, temel kullanım amacı,

ürünü süslemek olmakla beraber özünde birey ve topluma ait derin anlamları da barındırırlar.

İnsanlar, doğumla birlikte başlayan dağla, toprakla, çeşit çeşit bitkilerle etkileşim ve iletişimi gerçekleştirmişler, bu varlıklarla bütünleşmiş ve duygularını ifade etmede de motif, desen olarak bu varlıkları kullanmışlardır. Ait oldukları toplumun, doğası, çiçekleri, böcekleri, yılanları, koçları, üzümleri, narları yaşam mücadelelerini, korkularını, coşkularını, güzellikleri anlatmak için kullanmışlar ve bu şekilde motif oluşumu gerçekleşmiştir. Bu nedenle motifler kültürü yansıtan öğelerdir.

Konar göçer toplumlar gibi değişik coğrafyalarda yaşamış toplumların çok kültürlülüğünün motiflere de yansıdığı görülmektedir. Bu nedenle farklı coğrafyalarda, farklı kültürlerde benzer anlam ve duygu taşıyan motifler bulunmaktadır. Bazen de ortak bir noktası olmayan toplumlarda benzer motiflere rastlanır. Bu durum, toplumların yaşamış oldukları savaş, avlanma, tarım, korunma gibi benzer duyguların ortak bir sembolle dönüşmesinden kaynaklanmaktadır. Motif, desen ve figürler, onu üreten sanatçı veya zanaatkârın duygu ve düşüncelerini yansıtırsa da toplumsal özelliklerde, oluşumlarında etkili olmaktadır. Örneğin Türk kültüründe sembolleşen motiflerden biri koç boynuzudur. Özellikle Türk sanatı olarak bilinen halı dokumalar başta olmak üzere motif olarak farklı alanlarda ve biçimlerde yaygın bir şekilde kullanılmıştır.²⁴

²⁴ Abdulhaluk Çay, *Anadolu'da Türk Damgası*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1983, s. 34.

Resim 2 - Göçebe Yaşam

Türklerin yaşadığı, hayvan bakıcılığının yaygın olduğu Anadolu'dan Altaylar'a uzanan geniş bir alanda kültürel bir kimlik olarak koç boynuzu motifi yaşama ait tüm süslemelerde biçim ve anlam olarak yer aldığını görülmektedir. Günümüzde geleneksel yöntemle dokunan el halılarında koç boynuzu motifinin kültürel damga olarak varlığını sürdürdüğü görülmektedir.²⁵ (Resim 2)

Tüm Türk yaşam alanları ve Anadolu'da dokunan halı ve kilimlerde kullanılan koç başı, koç boynuzu motifinin erkek cesaretini, yiğitliğini, üremeyi temsil ettiği görülmektedir.²⁶

²⁵ Mustafa Aksoy, "Tunceli' de Koç-Koyun Heykelleri ve Balballar", 2023 *Dergisi*, Sayı 129, 2012, s. 18.

²⁶ Serkan İlden - Adalat Anvarova, "Ukrayna ve Türk Sanatlarında Görülen Benzer Sembol ve Motifler", XII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresinde Sunulan Bildiri, Selçuk Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Konya Büyükşehir Belediyesi, 2019, s. 670.

Farklı coğrafyalarda aynı motifin aynı anlamlarla kullanımı Türk toplumunda farklı alanlarda yaşansa bile aynı kültüre ait görsel kültürlerinin olduğunun göstergesidir.²⁷

Bu anlam Türk toplumunun yaşam tarzı, toplum yapısı ile açıklanabilmektedir. Göçebe Türk toplumlarında, hayvanların bakımı, beslenmesi erkek işi olarak görülmektedir. Kadınlar ise yaşam için gerekli olan giysilerin, yaygıların dokunması ile uğraşmışlardır. Bu iş bölümünde koç ile daha çok etkileşimde erkek bulunduğu için koç motifine erkek ve güç anlamı yüklendiği görülmektedir.

Toplumların değişen koşullara bağlı olarak yer değiştirmeleri kültürel etkileşimi getirmiştir. İnsanın yaradılışında var olan etkileşim, ülkelerinde birbirleri ile etkileşimine neden olmuş, bu motif ve desenlerde de görülmüştür. Bir yörede karşımıza çıkan bir motif, bir desen, bir başka ülkede de kullanılmaktadır. Türk insanının zengin kültürü görsel olarak giysilere yansarak dokuma ve motiflerle Türk giyim - kuşam kültürünü oluşturmuştur. Giysiler, desenleri, motifleri önemli kültürel miraslarımız arasında yer almıştır.²⁸

Halı, kilim dahil olmak üzere dokuma eserlerindeki motifler, çizimleriyle ve sembolik anlamlarıyla, kullanıldıkları objeye bir kimlik kazandırmaktadırlar.²⁹

Güneş, yıldız gibi doğa güçlerini simgeleyen ve korku, sevinç, güç gibi duyguları ifade eden motifler sembolik motifler olarak bilinmektedir.

²⁷ Abdurrahman Deveci, "Türkmen Sanat ve Kültüründe Koçboynuzu Motifinin Yeri", *Electronic Turkish Studies*, Cilt 12, Sayı 21, Ankara 2017, s. 241.

²⁸ Emine Koca - Fatma Koç, "Türk Halk Giyiminde Kullanılan Süslemelere Tipolojik Bir Yaklaşım", *İdil Dergisi*, Cilt 5, Sayı 19, 2016, s. 239.

²⁹ Selçuk Mülayim, "Tanımsız Figürlerin İkonografisi", *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı, Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, 1998, s. 219.

Motifleri tasarlayanlar, içinde yaşadıkları doğayı çok iyi izlemiş, öğrenmiş ve bunu motif ve desenlerine en iyi şekilde yansıtmayı başarmışlardır. Kültürel sanatlarımızdaki desenlerde, motiflerde görülen matematiksel bir düzen ve uyumun kaynağı doğadır. Doğa ile birlikte yaşanan Türk toplumunun geleneksel sanatlarında kıvrımlar, düz çizgiler, keskin hatlar tercih edilmez, doğadaki bitkiler gibi kıvrımlı, yumuşak ve birbirleriyle uyumlu tasarımlar vardır.³⁰

Özellikle zeytin ağaçları ile bilinen bölgelerde zeytin ve zeytin ağacı motifi yaygın olarak kullanılmıştır. Uzun bir yaşam ömrüne sahip ve bol ürünli zeytin dalları, tüm medeniyetlerde ortak bir görsel dil olarak “barış, bereket ve gücü”, ifade etmiştir. (Resim 3-4)

Resim 3 - Zeytin Motifi

³⁰ Hamide Nur Özsoy, “Geleneksel Sanatlarımızdaki Bitkisel Kompozisyonlarımızın Temeli Olan Helezonların Tarihçesi”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı 15, 2020, s. 465.

Resim 4 - Zeytin Motifi

Meyvalar tohumlarını içinde barındırmasından ve bu tohumlarla tekrar aynı ürünün sürekliliği sağlandığından insan yaşamı ile benzetilmiş ve meyvalar motif olarak gerçek veya sembolik anlamlarla kullanılmıştır.³¹

Türkler Anadolu'da uzun yıllardır üzüm yetiştiriciliği ile uğraştıklarından bu kültürü üzüm ve yaprağı motifi ile yansıtmışlardır. El sanatları ürünlerinde bolluğun, bereketin semboli olarak üzüm, asma dal ve yaprakları yer almıştır.(Resim 5)

Resim 5 - Kütahya Çinileri

³¹ Necmettin Ersoy, *Semboller ve Yorumları*, Dönence Yayınları, İstanbul 2000, s. 388.

Türkler, karpuzu Orta Asya’da geliştirip, bu kültürü Anadolu’ya geldiklerinde oraya da getirmişlerdir. Tarım kültürü olarak yerleşen, içinde bol tohum olarak çekirdek bulunduran kavun, karpuz gibi ürünler bereket sembolü olarak kabul etmiştir. Motiflerde de bu anlamlarda kullanılmıştır.

Dokuma ürünlerindeki motif ve desenleri, görsel anlamları ile görebilmek için, tasarlandıkları toplumların, grupların toplumsal yapılarını, ekonomik, sosyal, tarihsel özelliklerini bilmek önemlidir. Çünkü desen ve motifler biçimsel çağrışımlarının dışında, sembolik anlamlarıyla her kültürde farklı çağrışımlar oluşturabilmektedir.

Günümüze kadar ulaşabilmiş desen ve motif örnekleri, kültür mirası örneklerinden olup, içerdiği anlam ve yüklendiği mesajlar bakımından önemlidir. İnsanın çevresinde olan varlıkları desen ve motif olarak kullanmasından başka, doğaüstü varlıklara olan inancı da desen ve motiflerde sembolleşerek somutlaşır. Giysilerde kullanılmış olan bu doğa üstü, hayal ürünün motifler bedeni süslemenin ötesinde, insanı gelebilecek tehlikelere karşı bir koruyuculuk görevi de üstlenir.³²

Toplum ve birey için önemli olan öğeler motif ve desenler kullanım amaçlarına göre bereket motifleri, nazar motifleri, kötülüklerden korunma motifleri, güç otorite motifleri gibi gruplara ayrılmıştır.³³

Göçebelik dönemlerinden beri, halı motif ve desenleri Türk kültürünün önemli bir parçası olmuştur. Türk halı dokumacıları, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu dönemlerinde kendilerine has üslup ve motifler yaratmışlardır. Genelde geometrik motiflerin ve doğa betimlemelerinin konu edildiği halılar üretilmiştir. Osmanlı döneminde, 16. yüzyıldan itibaren fethedilen yeni ülkelerle birlikte kültürel etkileşimlerin etkisi açıkça görülür. Birçok Avrupa ülkesinde saraylarda ve evlerde

³² Merve Gerçek, *Giyimde Kültürel Taşıyıcılık*, (Sanatta Yeterlilik), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, İstanbul 2012, s. 46.

³³ Naile Rengin Oyman, “Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi”, *Arış Dergisi*, Sayı 14, 2019, s. 5.

Türk halıları kullanmaya başlamıştır. Avrupa'daki zengin aileler ressamalara kendi tablolarını yaptırırlarken Uşak halılarını dekor olarak duvarda, yerde ve masada kullanmışlardır. Rönesans ressamlarından Hans Holbein, Jean – Etienne Liotard Türk halılarının desen, motif ve renklerinden etkilenecek resim tablolarında bu halılara yer vermiştir. Bu sayede halılarımız görsel kültür ürünü olarak popüler kültürde yer almıştır. Türk halı ve kilimleri yöresel nitelikler, motifler, anlamlar taşımaktadır.³⁴ Halılarında en yaygın kullanılan biçimsel ve sembolik motif çiçekler olmuştur.

³⁴ Kültür ve Yaşam, “Geleneksel Motifleriyle Büyüleyen 10 Türk Halısı”,
<https://kulturveyasam.com/geleneksel-motifleriyle-buyuleyen-10-turk-halisi/>, (16.06.2020)

3. BÖLÜM: DESEN VE MOTİF

3.1.Desen ve Motifin Tanımı

Motif ve desenler; sosyal, kültürel, ekonomik ve tarihi faktörlerden etkilenecek yaratıcılık çevresinde şekillenen, görsel iletişim dilleri arasında yer alırlar. Motifler, desenler bir görsel öge olmanın yanı sıra sevinç, mutluluk, üzüntü, özlem, güç gibi duygusal olguları anlatmaktadır.³⁵

Türk Dil Kurumu motifi, “Tek tek birleşerek bir bütün oluşturabilen, süs amaçlı kullanılabilen parçaların her biridir.” şeklinde tanımlamıştır. Tekrarlanarak, ritim ve hareket duygusu verebilen motifler, biçim ve içerik olarak anlama, anlatıma katkı sağlayan, iletişim elemanlarıdır.³⁶

Motif, model, desen, kompozisyon tanımlamaları tekstil ürünlerinde bir bütün olarak yer alan, birbirlerinden farklı parçalardır. Bu parçalar tamamlanmış üründe iç içedir, bunların en küçük parçasına motif, motiflerin belli bir düzene göre kullanılmış parçasına desen; motif ve desenlerin birleşimi ile oluşan tamamlanmış bütün, kompozisyon olarak tanımlanmaktadır.³⁷

3.2.Türk Dokumalarında En Çok Kullanılan Motifler ve Anlamları

İlkel bir geçmişe sahip olan tekstil üretimi, büyük küresel endüstrilerden biridir. Bugün tekstil üretimi dünyanın hemen hemen tüm ülkelerinde görülmektedir.

³⁵ Hatice Feriha Akpınarlı – Zeynep Balkanal, “16-18. Yüzyıllarda İstanbul’da Üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi”, *Motif Akademi Halkbilim Dergisi*, Cilt 5, Sayı 10, 2012, s. 185.

³⁶ Hayal İncedoğan, *Güncel Sanat Pratiği İçinde Motif ve New Ornamentation*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı, İzmir 2008, s. 19.

³⁷ Mustafa Karataş, “Bir Gösterge Türü Olarak Türk Yanışları (Motifler)”, *Dil Araştırmaları Uluslararası Hakemli Süreli Dergi*, Sayı 20, Ankara 2017, s. 176.

Halk biliminin kültür unsurlarından birisi olan dokuma işleminin, Türk kültürü içerisinde önemli bir yeri vardır. Örf ve adet olarak bilinen, kullanılan dokumalar, gelecek kuşakların millî kimliklerini tanımaları açısından oldukça önemlidir.

Türk kültürünün geniş ürün yelpazesi içerisinde yer alan el sanatları, örneklerini koruyabilmiştir. Bu nedenle günümüze ulaşabilmiş ürünlerindeki desen, motifler sayesinde üretildiği yıllara ait yaşamış olan duygu ve düşünceleri anlayabilmekteyiz.

Geleneksel Türk dokumaları, karmaşık ve büyüleyici motifler ve sembollerle doludur. Desenler ve motifler bizi dokumacıların geçmişi çok eski çağlara kadar uzanan gizli bir dünyaya götürür.

Türk dokumalarında yaygın olarak bulunan geleneksel desen ve motifler aşağıda gruplandırılmıştır.

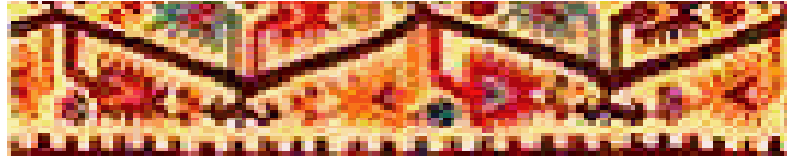
3.2.1. Temel Motifler

Suyolu motifi; Türkler, suyun insan hayatındaki önemini halı ve kilim motifleri ne de yansıtmıştır. Anadolu kadını, fiziksel ve ruhsal değişimin, hayatın devamlılığının, semboli olan suyu yaşamının her alanında var olan dokumalara motif olarak kullanmıştır. Yaşamın ve ölümün kaynağı olan su aynı zamanda motiflerde bereket, soyluluk, bilgelik, saflık ve erdem anlamlarını da yüklenmiştir. Suyun önemini stilize ederek vurgulanan suyolu motifi sadece dokumalarda kalmayıp, toprak kap ve çömleklerde de zig zag, meander adlarıyla yer almıştır. Kuraklığın olduğu yörelerde de suya olan özlemi de anlatan suyolu motifinin kaynağının Ege'deki menderes nehrinin kıvrımlarının olduğu belirtilmiştir.³⁸ Suyolu motifi suyun kullanım amacına uygun olarak arınma sembollerindendir.

³⁸ Mine Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2012, s. 102.

Resim 6 - Halı Bordüründe Kullanılan Suyolu Motifi

Resim 7 - Suyolu Motifi

Çizgiler ve noktalı çizgiler; çizgiler ve noktalı çizgiler ile oluşturulan şeritlerin kullanımı düz dokuma ve halılarda yaygındır.

Zig zag motif; bu motif, tekstil ürünlerinde ve çanak çömleklerde görülüyor.

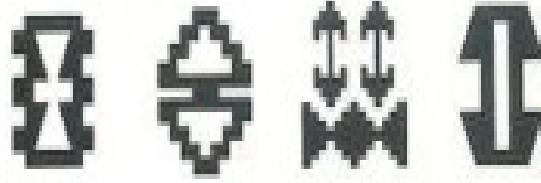
Helezonlar; helezon kelimesi kıvrımlı, sarmal motifler için kullanılan bir adlandırmadır. Her kültürde yer alan helezon motifler, evrensel yapılar olmuş, Türk kültür sanatında da bir çok deseninde oluşması için temel motif olmuştur.³⁹ Asma sürgünlerinde görüldüğü gibi oluşturulacak desenin başlangıcından itibaren sarmal olarak aynı yönde devam etmesi gerekmektedir.⁴⁰

Bukağı motifi; atların otlaktan uzaklaşmasını önlemek için ön ayaklarına takılan iki halkadan oluşan zincire verilen isimdir bukağı. Bukağı motifinin kaynağı olan bukağı zincirinin kullanımı düşünüldüğünde motifin bize bağlılığı simgelediğini göstermektedir.⁴¹

³⁹ Hamide Nur Özsoy, " Geleneksel Sanatlarımızdaki Bitkisel Kompozisyonların Temeli Olan Helezonların Tarihçesi", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı 15 , 2020, s. 463.

⁴⁰ İnci Ayan Birol – Fatma Çiçek Derman, *Türk Tezyini San'atlarında Motifler*, Kubbealtı Yayınevi, İstanbul 1995, s. 113.

⁴¹ Mine Erbek, *a.g.m.*, s. 76.

Resim 8 - Kilimlerde Kullanılan Bukağı Motifinin Çeşitleri

Kaynaklarda pranga gibi değişik isimlerle de belirtilen bukağı motifi, Anadolu dokuma ürünlerinde ailenin devamlılığını, eşlerin bağlılığını ve birlik içinde yaşamayı ifade etmek için kullanılmıştır.⁴²

Resim 9 - Bukağı Motifli Bayat Kilim Örneği

Resim 9’da görülen Afyon İli Bayat İlçesi kilimidir. Kilimde görülen desen Bindallı deseni olarak adlandırılmış olup, orta kısımda aşk ve birleşimi anlatan bukağı motifi yer almaktadır.

Bindallı deseni, yeni evlenen çiftlerin kökleneceklerinin ve her zaman bir arada olacaklarının simgesi olarak kabul görmüştür. Bu kilimler evlenen gençlerin aileleri

⁴² Kadir Sevim – Ayla Canay, “Anadoluda Üretilen Kilim Motiflerinden Bukağı Motifi ve Bu Motiften Çıkan Seramik Çalışmalar”, *İdil Dergisi, Cilt 2, Sayı 6*, 2013, s. 64.

tarafında hediye olarak verilmiştir.⁴³

El, parmak, tarak motifi; tarih öncesi dönemlerde mağara duvarlarından günümüze ulaşan el ve parmak motifi resim ve yazıdan önce damga olarak kullanılmıştır. Dini motif olarak kullanımında uğur, iyileştirici özellik ve kutsallık anlamları yüklenmiştir. El motifi dokuma ürünlerde elin tamamı şeklinde yer aldığı gibi, sadece parmakları gösteren şekillerde de kullanılmaktadır. Anadolu halı ve dokumalarında el motifi nazara karşı koruyucu olarakta desenlerde yer aldığı görülmektedir. Bu anlamda göz motifi ile beraber kullanılmıştır.

Anadolu'da parmak motifine çok benzeyen, tarak motifi evlenme, süslenme, yaşam koruyucu, temizlenme anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁴ Aynı zamanda Anadolu halk kültüründe el nazar, uğur motifi olarak karşımıza çıkar. Halının kullanıldığı ortamı kötülüklerden (kem gözlerden) koruyan bir anlam ifade etmek içinde kullanılmıştır.

⁴³ Bayat Kilimleri, <http://www.bayat.bel.tr/bayat-kilimleri/>, (20.11.2020)

⁴⁴ Ayşen Aldoğan, "Türk Kilim Sanatı", *Sanat Dünyamız Dergisi*, Sayı 29, İstanbul 1984, s. 14.

Resim 10 - El Motifli Balıkesir Kilimi

Resim 10’da tarih olarak tahmini 18. Yüzyılın Sonuna ait olduğu düşünülen el motifli Balıkesir kilimi görülmektedir.⁴⁵

Geniş bir ürün yelpazesi tekstil ürünlerinden yapılır veya tekstil bileşenlerine sahiptir. Bu nedenle, günümüzde dünya çapında birçok şirket, giyim, mobilya veya ev tekstili olarak satılan tekstil ürünleri üretmektedir. Tekstil endüstrisinin sürekli büyümesi ve her yıl yaptığı büyük yatırımlar, tekstil ürünleri için tartışmasız bir pazar talebini açıkça kanıtlıyor. Birçok ünlü tekstil tasarım şirketi, ürünlerini rakiplerinden uzaklaştırmak için benzersiz, egzotik ve orijinal desenler arıyor.

3.2.2.Bitkisel Motifler ve Türk Tekstil Ürünlerinde Kullanımları

Türkler, yerleşik hayat düzenine geçmeden önce, bitkilerle iç içe göçebe toplum olarak yaşamışlardır. Günlük hayatın her alanında bitkileri kullanmışlardır. Örgü,

⁴⁵ Naile Rengin Oyman, *a.g.m.*, s. 14.

dokuma, boyama gibi el sanatlarında da bitkileri hayal güçleri ile birleştirerek motifleştirmişler, duygularını da onlar aracılığı ile yansıtmışlardır. Gül, karanfil, lotus gibi farklı yapıdaki pek çok çiçek motiflerin kaynağı olmuştur. Motiflerde sadece çiçekleri değil, yaprak, dal gibi bölümleri de motiflerde kullanılmıştır. Eğrelti otu, sarmaşık, asma gibi sürgünleri olan bitkilerde kıvrımları ve sarmal şekilleri ile motiflerde yer almıştır.⁴⁶

Türk kültüründe nar, incir, üzüm, hurma, zeytin, buğday başağı, dut, kavun, karpuz gibi meyveler bereket sembolü olarak kullanılmıştır. Hem soyut hem de sembolik bir motif olarak, Anadolu'da el dokuma, işleme, taş ve metal ürünlerde, seramik ve pişmiş toprak ürünlerde yaygın olarak kullanılmıştır. Üzüm ve bağcılık, Türklerin çok eski zamanlardan beri kullandıkları bir tarım kültürüdür. Bu kültür, üzüm motifi ile değişik malzemelerde yer almıştır.

En yaygın kullanılan bitkisel motifler şu şekilde gruplandırılabilir;

Çiçek motifleri (stilize ve gerçek); lale, gül, sümbül, zambak

Stilize edilmiş çiçek motifleri; hatai, penç

Ağaç motifleri; selvi, salkım söğüt, hayat ağacı

Dal motifleri; düz, kıvrımlı, zig zaglı

Yaprak motifleri; çınar, asma, sarmaşık yaprağı

Sap motifleri; çiçek, yaprak veya dalları birleştiren motifler

Meyve motifleri; nar, elma, üzüm, kiraz vb.

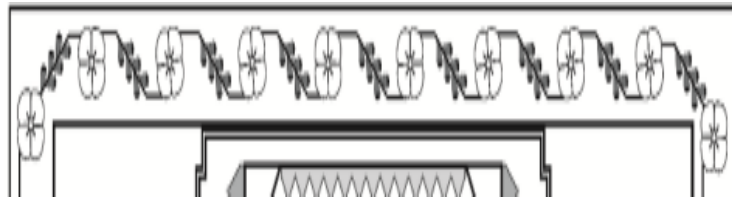
Çiçek motifleri; Türklerin çiçek sevgisi nedeni ile tüm el sanatları ürünlerinde en yaygın kullanılan motifler çiçek motifleri olmuştur. Saraylar, câmiler, türbeler çiçek motifli çinilerle süslenmiş, kumaşlar çiçek motifleri ile desenlenmiş, mezar taşlarında bile hüznün çiçek motifleriyle ifade edilmiştir. Türk taş süslemelerinde de sanatçının üslubu ve süsleme tarzının olduğu ve bu şekilde motiflerin kullanıldığı görülmüştür.

⁴⁶ Hamide Nur Özsoy, *a.g.m.*, s. 461.

Çiçek motiflerinden, lâle, sümbül, yıldız çiçeği motiflerinin mermer yüzeylerde süsleme olarak kullanıldığı görülmektedir.

Resim 11 - Sivas İli Zara İlçesi Becekli Köyünde Dokunan Halı Yastık

Resim 12 - Halının Bordüründeki Bahar Dalı Şeklinde Bitkisel Motiflerin Çizimi

Resim 12’de görülen 2018 yılında Sivas İli Zara İlçesi Becekli Köyünde dokunan halı yastığının bordüründe stilize bahar dalı şeklinde tekrarlanan bitkisel motifler bulunmaktadır.

Lale motifi; Orta Asya’dan getirilen lale bitkisi, Anadolu’da 12. yüzyılda Selçuklular tarafından motif olarak süslemelerde kullanılmaya başlanmış ve ilk lale motifi Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan’ın 1156 – 1192 yılları arasında yaptırmış

olduğu Alâeddin Köşkü çini süslemelerinde kullanılmıştır. Osmanlı döneminde bir döneme adını vermiştir. Lale çiçeğine olan ilgi ve sevgi çiçeğin, geleneksel kıyafet ve eşyalarda hatta mimaride süsleme motifi olarak kullanılmasına yol açmıştır. Lale motifi Osmanlı döneminde zenginliğin ve gücün sembolü haline gelmiştir. Ayrıca İslam anlayışında elif (ل) (ve vav (و) harfleri Allah'ı sembolize eder: Lâle'nin sapı elifi, elif harfi de lâleyi dolayısıyla Allah'ı sembolize eder. Bu nedenle lâle kutsal sayılır.⁴⁷

Edirne'de Mimar Sinan'ın yapmış olduğu Selimiye Cami çinilerinde yer alan laleler, gerçeğine benzerlik açısından en güzel örneklerdir. Bu camide yer alan mermere oyulmuş ters lale de içerdiği anlam ve motif özelliğiyle günümüzde de önemli bir yere sahiptir.

Resim 13 - Edirne Selimiye Cami (Lale Motifi)

Süslemelerde yer alan lâle motifi tek olarak veya karanfil ile bir araya getirilerek desen oluşturularak kullanılmıştır. Lale motifi sembolik anlamı veya şekli ile günümüze kadar yaygın olarak kullanılmıştır.

⁴⁷ Berkir Deniz, "Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokumalarında Lale Motifi", *Belgü*, Sayı 4, 2019, s. 33.

Gül motifi; gül motifi farklı inanç ve kültürlerde yaygın olarak kullanılmış süsleme motifidir. Gül, kusursuz güzelliği ve yaratılışındaki mükemmellik nedeniyle İslam inancında peygamber efendimizle özdeşleştirilmiştir. Toplumların çok kullandığı çiçekler arasında yer alan gül, geleneksel hikâyede aşkı, sihiri, umudu ve tutkuyu temsil eder. Motiflerde gül, kokusu, şekli ve rengi nedeniyle çiçeklerin kraliçesi olarak kabul edilmiş olup, rengine göre de anlamlar yüklenmiştir.

Tüm çağlarda toplumlara ev sahipliği yapması nedeniyle zengin bir kültürel yapıya sahip Anadolu topraklarında, bitki ve ağaçlar tüm kültür ürünlerinde motif olarak farklı anlamlarla yerini almıştır. Gül motifleri yüzyıllar boyunca dokuma, halı, çini gibi malzemelerde stilize, natüralist, realist ve sembolist tarzlarda karşımıza çıkmaktadır.⁴⁸

Sümbül motifi; göze hitap çeşitlilikleriyle, hayranlık uyandıran renkleri ve ruha hitap eden anlamlarıyla Türk süsleme sanatlarında çiçek motifleri her zaman önem kazanmıştır. Türk kültüründe var olan çiçeğe sevgi, el sanatlarının süslemelerinde gül, nergis, karanfil, lale, zambak, şebboy, sümbül gibi çiçeklerin süsleme motifi olarak kullanılmasına neden olmuştur. Sümbül motifleri çeşitli kompozisyonlar içinde halı kilim, kumaş, taş, ahşap, çini sanatında da yer almıştır.

Saray tipi Sütunceli, Kula ve Manzaralı Kula halısında desenlerde ana bordür, lâle, karanfil, sümbül, gül ve çiçek buketlerinden seçilmiş örneklerle oluşturulmuştur.⁴⁹

⁴⁸ Mine Can, "Türk İşleme Sanatında Gül Motifi", *International Journal of Eurasian Education and Culture*, Cilt 4, Sayı 6, 2019, s. 53.

⁴⁹ Elvan Anmaç, "Kula Halılarının Kompozisyon Özellikleri ve Kula Halılarında Kullanılan Motifler", *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Cilt 10, Sayı 28, 1999, s. 19.

Resim 14 - Çiçek Motifleri İçeren Muğla-Milas El Dokuma Halısı

Resim 14'te görülen 17.yüzyıla ait Muğla-Milas el dokuma halısında cennet bahçesi tasvir edilmiştir. Karanfil, sümbül, gül, lale, yıldız çiçeği, akasya ve diğer çeşitli çiçekler, sembolik motifler olarak cennet bahçesi deseninde yer almıştır.

Karanfil motifi; bu çiçek motifi, oyalarda, etamin örtülerde, evlerin oturma odalarını süsleyen kırlentlerde ve çini sanatında çeşitli formlarında kullanıldığı görülmektedir. Çiçek motifleri Osmanlıdaki çini sanatı gelişim sürecinde yaygın olarak kullanılmış, karanfilde yenilenmeyi ve baharı sembolize etmiştir. Lale ve gül ile birlikte çinilerde desen oluşturmada kullanıldığı görülmüştür. 16. ve 17. yüzyıllarda karanfil, lale, sümbül ve gül motifleri birlikte Türk tekstil ürünlerinde çok tercih edilen çiçek motifi olmuştur. Karanfil, aynı zamanda asalet ve sadakat sembolüdür. Natüralist formdaki karanfil motifi 17. yüzyılda stilizasyonlarla yelpaze palmeti şekline dönüşmüştür. Özellikle çatma kumaşlarında çok kullanılan desen karanfil palmetleri olmuştur.

Resim 15 - Karanfil Palmetli Çatma Kumaş

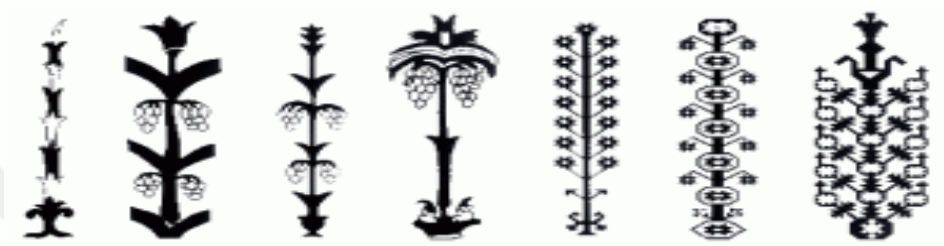
Hayat ağacı motifi; ağaçlar, insanlığın başlangıcından itibaren su, hava, toprak kadar önemsenen bir varlık olmuştur. Türk ve farklı birçok kültürde ağaca birbirinden farklı pek çok anlamlar yüklenmiştir. Aynı zamanda ağaç, varoluşu, hayatı, canlılığı, bereketi ifade eder. Mezarlara ağaç ekme geleneği, ağaca verilen sembolik anlamların bir sonucudur. İnsanlığın ortak kültürel unsurlarından biri olan, ağaçlar, belirli bir alanda köklenip sabitleşmeleri ve bu yüzden yer değiştirmemelerinden dolayı, yerleşikliği ve kök salmayı ifade ederler. Hayat, güzellik, ebedilik ile evrenin sonsuzluğunu temsil eder. Devlet ağacı olarakta kabul edilen hayat ağacı devletin koruyucu gücünü temsil eder. Kutsal ağaç, altın ağaç, cennet ağacı gibi adlarla da anılan hayat ağacı barışın, bolluğun, ilmin, hikmetin, gücün ve sonsuzluğun sembolü olarak evrenin direği kabul edilmiştir.⁵⁰

Anadolu Selçuklu sanatında erken devirlerde genellikle hayat ağacı motif olarak,

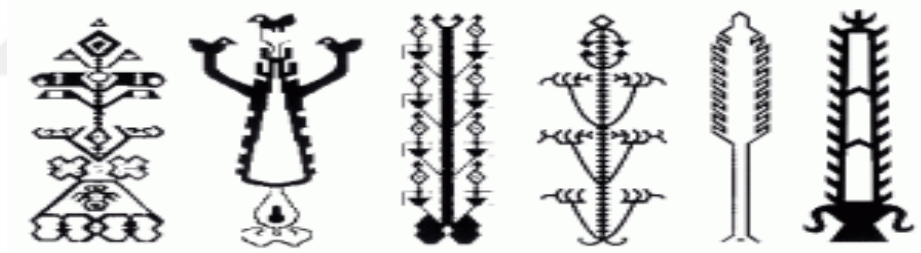
⁵⁰ Saliha Ağaç – Menekşe Sakarya, “Hayat Ağacı Sembolizmi”, *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2015, s. 13.

tek başına veya kuşlarla birlikte desen içinde görülür. Daha sonraki devirlerde ise hayat ağacı ile birlikte çeşitli hayvanların da desen içinde yer aldığı görülür.⁵¹

Sonsuzluğun sembolü hayat ağacı motifi olarak servi, incir, palmiye gibi farklı ağaçlar da sembol olarak tercih edilmiştir. (Resim 16-17)

Resim 16 - Dokumalarda Görülen Hayat Ağacı Motifleri-I

Resim 17 - Dokumalarda Görülen Hayat Ağacı Motifleri-II

⁵¹ Saliha Ağaç – Menekşe Sakarya, *a.g.m.*, s. 9.

Resim 18 - Halıda Hayat Ağacı Motifi

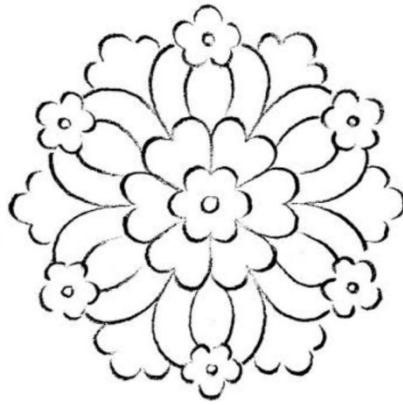

Resim 19 - Seccade Halılarda Hayat Ağacı Motifi

Stilize edilmiş çiçek motifleri; bazı sanatçılar tarafından çiçekler doğal görünümlerinin yanı sıra stilize edilerek motifleştirilmiştir. Türk çinilerindeki stilize formlarındaki çiçeklere hataî, penç gibi adlandırmalar yapılmıştır. Motif tasarımcısı gerçeğini bildiği çiçeği hayal dünyasının coşkusuyla yeniden tasarlamaktadır. Bilinen gerçekten biçimden, özden, yola çıkarak, anlam yüklediği farklı bir biçime dönüştürerek stilize edilmiş çiçek motifleri tasarlanmıştır. Stilize edilmiş motifler motifi tasarlayanın zevkini ve fikrini aktarır.

Hatai (hatayi); uzun yıllardır kullanılan doğadaki çiçeklerin görünümlerinin dikine kesitinin üsluplaştırılmasıyla elde edilen ve genellikle simetrik olarak çizilen

motife hatayi denilmektedir.⁵² Hatayi yazma eser ciltleri için önemli bir süsleme tarzı olarak benimsenmiştir. Aynı zamanda Türk çini sanatında da kullanım yelpazesine sahiptir. Çizilişine ve üslubuna göre farklı isimler almaktadır. Penç motifi de gül, papatya gibi gerçek çiçeklerin stilize edilerek oluşturulmasıyla üretilmiş Hatai gurubundan bir motiftir.⁵³

Resim 20 - Hatai Motifi

Resim 21 - Hatai Motifi

⁵² Ebru Alparslan, “Türk Süsleme Motiflerinden “Hatai” Motifinin İncelenmesi ve Yazma Eser Ciltlerinde Bulunan “Hatai Şemslar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 9, Sayı 42, Şubat 2016, s. 863.

⁵³ İnci Ayan Birol – Fatma Çiçek Derman, *a.g.e.*, s. 47.

Resim 22 - Edirne Selimiye Cami (Hatai Motifi)

Meyve motifleri; tarih boyunca bitki ve meyveler her kültürden bireyin yaşamına girmiş, her dinde adı geçmiştir. Meyvelerden etkilenen insan, kültürel ve sosyal yaşantısında, bir şeyleri temsil etmek için onları motif, desen olarak kullanmıştır. Bazı meyvelerin özü ve biçimi motiflerde dinsel olarak değer yüklenmesine neden olmuştur. Bu nedenle de onlardan manevi güç almak istemiş, motif olarak mezar taşlarında yaygın olarak yer verilmiştir.⁵⁴

Nar motifi; zengin bir geçmişe sahip nar motifi, Selçuklu döneminden günümüze değin Türk sanatında kullanılmıştır. Motif anlam olarak değişik şekillerde yorumlanmıştır. Bazı kültürlerde; meyvenin tamamı şekil olarak dünyayı, meyvenin içindeki taneler insanları, taneler arasındaki beyaz zarlar insanlar arasındaki farklılıkları gösterdiği kabul edilerek, nar motifinin dünya üzerindeki insan gruplarının din, ırk ayırımına rağmen bir bütün oluşturdıklarını gösterdiği kabul edilmiştir. Kurân'da adı cennet meyvesi olarak geçen nar motifi, ebedi hayat ve kudret sembolüdür. Çekirdeklerinin çok olması nedeni ile de üreme sembolü olarak düşünülmüş çoğunlukla da bolluğu bereketi temsil etmiştir.

⁵⁴ Gültekin Erdal, "İstanbul II. Bâyezid Cami Haziresi Mezar Taşlarında Meyve Motifleri", *Turkish Studies (Elektronik)*, Cilt 10, Sayı 2, 2015, s. 358-359.

Resim 23 - Beyşehir Kubadabad Sarayı Çinileri

Resim 24 - Beyşehir Kubadabad Sarayı Çinileri

Resim 23-24'te Beyşehir Kubadabad Sarayı çinilerinde yer alan ayakta duran nar

tutan figürü göstermektedir. Eser, Konya Karatay Müzesinde sergilenmektedir. Çini'nin yapılış tarihi 1219-1236. Nar güç, bolluk, bereket ve sonsuzluk gibi sembolik anlamları içermesi nedeni ile sultana ikram edildiği düşünülmektedir.

Üzüm motifi; Türklerin erken çağlardan beri tanıdıkları tarım kültürü üzüm ve bağcılıktır.⁵⁵ Tarih öncesi çağlardan beri yetiştirilen bağlar, Türk kültür ve hikayelerinde; güzellik, bolluk, kan, can, tutku ve sıhhatin sembolü olduğu görülmüştür.⁵⁶ Farklı medeniyetler asma ve üzüm motiflerinin çeşme başları ve mezar taşlarında, dış cephe süslemelerinde taş malzemede kullanıldığı görülmektedir.⁵⁷

Asma ve üzüm motiflerinin duvar çinilerinde Selçuklu, Osmanlı döneminde cami ve saray duvarlarında yer aldığı bilinmektedir. Birçok üründe yer alan üzüm motifine Türk kültüründe biçimsel anlamından çok sembol olarak anlam verilmiştir.⁵⁸

⁵⁵ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Cilt 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 325-330.

⁵⁶ Ebru Şenocak, "Türk Halk Kültüründe ve Mitolojik Bağlamda Üzümün Yeri", *Milli Folklor Dergisi*, Sayı 76, 2007, s. 164.

⁵⁷ Belkis Mutlu, *Batı Sanatında Biçimlenme ve Doğu Akdeniz*, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, İstanbul 1977, s. 89.

⁵⁸ Ebru Şenocak, *a.g.m.*, s. 172.

Resim 25 - Üzüm Motifi

Resim 26 - Kupa İçinde Üzüm Motifli Kadın Şahidesi

3.2.3. Hayvansal Motifler ve Türk Tekstil Ürünlerinde Kullanımları

Hayatlarını avcılık ve hayvancılıkla kazanan Türkler, Anadolu’da yüzyıllar boyunca etkilendikleri hayvanlara bazen biçimsel, bazen sembolik anlamlar ile motifleştirerek duvar süslemeleri, köprü, sütun, tablo, para, dokuma ürünleri gibi farklı sanat ürünlerinde kullanmıştır. 14-15. yüzyıl Beylikler dönemi halı desenlerinde çoğunlukla hayvan motifleri kullanılmıştır. Bundan dolayı da hayvan motifli Anadolu halıları olarakta bilinirler.

Hayvan motifli halıların ünlü örnekleri arasında horozlu halı olarak adlandırılmış ,bugün Konya Etnoğrafya Müzesi'nde sergilenen eser, İsveç'in Marby Köyü'nde kilisede ve halıcılar tarafından Marby Halısı diye adlandırılan örnektir.⁵⁹

Resim 27 - Horozlu halı”, XIV-XV. yy. Konya-Koyunoğlu Müzesi

Yılan motif; gücü, sonsuzluğu ve evrenin yaradılışını gösterdiği düşünülen motif olarak halı, düz dokuma, mermer, çini, metal gibi bir çok malzemede kullanılmıştır. Yılan motifi Türk kültüründe; dokumalarda yılan, zig zag, bulut, ejder motifleri ile aynı anlamlarda kullanılmıştır. Anadolu ve Ege halılarında, Van kilimlerinde, Milas halılarında ve Bitlis çoraplarında süslemeler de yılan motifi yer almaktadır.⁶⁰

⁵⁹ Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı Sanatının Kaynakları”, *Sanat Tarihi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, 2005, s. 95.

⁶⁰ Filiz Ölmez, “Dokumalarda Yılan Motifi”, *Art-e Sanat Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, 2010, s. 12.

Resim 28 - 1; Hereke, 2-3; Kırşehir-Mucur, 4-5; Uşak, 6-7; Konya-Ladik Halılarındaki Yılan Motifleri

Resim 29 - Milas Halılarında Görülen Yılan Motifleri

Koç başı-koçboynuzu motifi; Anadolu dokuma kültüründe yaygın olarak kullanılan bu motifte, koçu boynuzunun farklı yönden görünüşleri şekillerle stilize edilerek dokumalarda yer almıştır. Türk dokumalarında en çok kullanılan motifler arasında yer alan koçboynuzu motifi, güç, kuvvet, kahramanlık anlamlarında kullanılan bir motiftir. Koçboynuzu motifi tarihte; Sümer’de, ana tanrıça İnannanın eşi Dumuzi, Mısır’da İsis’in eşi Osiris, Helen’de Afrodite’in eşi Adonis, Frig’de Kibele’nin eşi Attis olarak belgelerde karşımıza çıkarak Erkeklik sembolü olarak kullanıldığını göstermektedir.⁶¹

Yaşam biçimlerine bağlı olarak, koçboynuzu – koçboynuzu motifi birçok kültürde olduğu gibi üretkenlik, kahramanlık, güç, savaşçılık ve erkeklik sembolü olarak Anadolu halılarında da yer almıştır. Günümüzde de halı dokumalarında kullanılmaktadır.

⁶¹ Mine Erbek, *Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 124.

Resim 30 - Koçboynuzu Motifin Çizimi

Resim 31 - Koçboynuzu Motifinin Kullanımı

Resim 32 - Kilimde Koçboynuzu Motifinin Kullanımı

Resim 33 - Halıda Koçboynuzu Motifinin Orta Desende Kullanımı

Kuş motifleri; kuş motifi kültürden kültüre farklı tür ve anlam özellikleriyle kullanılmıştır. Türk dokumalarında kuş motifi koruyuculuğu, iyi şans ve gökyüzünü ifade etmek için kullanılmıştır. Kartal, yırtıcı kuşlardan olup, motif olarak kullanıldığında, anlam olarak güç ve kudreti gösterir. Bülbül ve güvercin motifleri, şans; baykuş ve karga motifleri de kötülüğün göstergesi olarak kullanılmıştır. Türk halılarında yer alan kuş motifleri, kartal, kumru, güvercin, sülün, kaz, ördek, turna, keklik, bülbül vb. olarak da karşımıza çıkmaktadır.⁶²

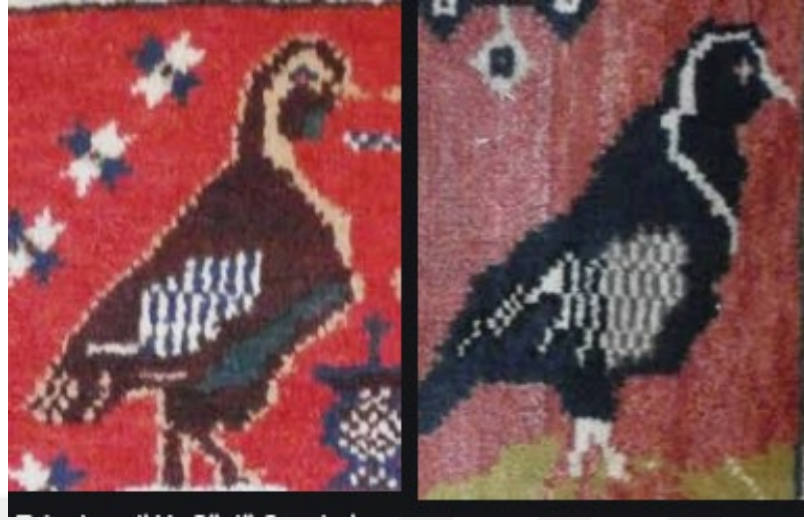
Bazı kültürlerde kuş motifi, bilgelik, zeki ve çevik düşüncüyü sembolize etmektedir.⁶³ Asya kültüründe, kuşlar kutsal hayvan sayılır.⁶⁴

Kabile kültüründe ise kuşlar yüksek seviyenin sembolü olarak sayılmaktadır.

⁶² Hatice Feriha Akpınarlı – İbrahim Üner, “İç Anadolu Bölgesi Halılarında Görülen Figüratif Sembol ve Motifler”, *Art- e Sanat Dergisi*, Cilt 10, Sayı 20, 2017, s. 642.

⁶³ Kathryn Wilkinson, *Semboller ve İşaretler*, Alfa Yayınları, 2010, s. 235.

⁶⁴ Bekir Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygılar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2002, s. 172.

Resim 34 - Döşemealtı Kuşlu Halı Örneği 1

Resim 34'te Döşemealtı halı örneği 1 görülmektedir. Halının ortasında yer alan açık kırmızı ve yeşil renkli dikdörtgen zemin ve zeminin ortasında siyah-beyaz renkte stilize çizilmiş, keklik motifi yer almaktadır. Antalya, Burdur yöresel araştırmalarında kültür olarak evlerde keklik kafesinin bulunduğu, keklik yakalayarak besledikleri görülmüştür. Yaşam içindeki keklik halılara da aktırılmış ve uğur sayılan bu keklik motifi halılarda yer almıştır.⁶⁵

Resim 35 - Halı, Kilim ve Dokumalarda Görülen Kuş Motifleri Çizimleri

⁶⁵ Hatice Feriha Akpınarlı – Pınar Arslan, “Kuş Motifinin Özellikleri ve Kuş Motifli Döşemealtı Halıları”, *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 3, 2018, s. 285.

Resim 35’te görülen stilize kuş motifleri görsel olarak değerlendirildiğinde gerçek kuşa benzetilerek üretildikleri anlaşılmaktadır. Bu da insan yaşamında var olan, sürekli etkileşimde bulunduğu varlıkları somut halleriyle motifleştirdiklerini göstermektedir.

Resim 36 - 97 x 305 cm Ebatlarında Kuş Motifi Süslemeli Kilim

Resim 36’da görülen halıda hayat ağacı ve kuş motifleri birlikte kullanılarak bir desen oluşturulmuştur. Motiflerin sembolik ifadeleri ile birlikte yorumlandığında, hayat ağacı ve üzerindeki kuşlar motifleri ile bütünde yaşam ve ruhun anlatıldığı görülmektedir. Hayat ağacı ve kuşlar dinsel bir sembol olarak kullanılmıştır. Hayat ağacı motiflerinde can kuşu motifi de görülmektedir, can kuşunun ruhu temsil ettiği düşünülmektedir.

Kartalın Anadolu’da kültürel bir değer, sembol olarak önemli bir yere sahip olduğu ve birçok medeniyetin dini ve sosyal hayatına da yerleştiği düşünülmektedir. Bu motif, gelecekte haberler getiren kuş olarak kabul edilmiş

olup, anlam olarak hakimiyeti, gücü, otoriteyi, iyiliği, özgürlüğü, yiğitliği, koruyucu ruhu, asaleti, güneşi, kaderi ve ilmi simgelediği araştırmalarda görülmüştür. Türk kültüründe güç semboli olarak yüzyıllar boyunca varlığını sürdüren kartal motifi, stilize edilerek veya realist biçimleriyle desenlerde tek veya çift başlı kartal olarak görsellere dönüştürülmüştür.⁶⁶ Kartal motifi dokuma, süsleme, taş, maden ve ahşap eşyalar da paralarda tek veya çift başlı olarak Türk devletlerinde önem kazanmıştır. Kartal, tüm kültürlerde aynı sebolik anlamı taşıyan çini, taş, maden, kilim, kumaş vb. ürünlerin desenlerinde yer alan ve kuvvet-kudret göstergesi olarak kullanılan bir motiftir.⁶⁷

Selçuklu Devleti'nin simgesi şekil 37'de görülen çift başlı kartal motifidir. Tek vücutlu kartalın, Doğu'ya ve Batı'ya bakan iki başı vardır. Bu motif Selçukluklu devletinin Asya ve Orta Doğu hükümdarlığını anlatmaktadır.

Resim 37 - Selçuklu Devleti'nin "Çift Başlı Kartal" Arması

Kuş motifleri arasında, halı ve düz dokumalarda renkli kuyruğu ile tavus kuşu motifi de görülür.

⁶⁶ Naile Rengin Oyman, "Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi", *Arış Dergisi*, Sayı 14, 2019, s. 15.

⁶⁷ Bekir Deniz, *a.g.m.*, s. 91.

Resim 38’ de koruma altında olan hayvan motifli Türkmen halısı görülmektedir.

Resim 38 - Marby Halısı , İsveç Tarih Müzesi, Stockholm de Bulununan Hayvan Figürlü , 160 cm x 112 cm Boyutlarında Yün Halı

Resim 38’de yer alan hayvan figürlü Türkmen halısında ejder ve Zümrüdüanka kuşu motifleri kullanılarak kırmızı zemin üzerine halının kompozisyonunun oluşturulduğu görülmektedir.

Resim 39 - Ejder Figürlü Halı (15. yy.)

Akrep motifi; korunma amaçlı kullanılan akrep motifi, dokumalarda zararlı varlıklara karşı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Geyik motifi; mitolojik bir unsur olan geyik motifi, Prototürk toplumlardan günümüze değin Türklerin ve çevre kavimlerin en sık kullanılan hayvan motiflerindendir. Göçle Orta Asya'dan Anadolu'ya taşınan, halk hikâyelerinde, efsanelerde, sanatta ve mitolojide yer alan sembolik bir kültür mirasıdır. Geyik Türk toplumunun kültürü, siyasi tarihi, toplum yapısı vb. özelliklerini anlatan eski yazıtlarımız ve kaynaklarımızda da (Orhun Anıtları ve Divan-u Lugat'it Türk gibi) adından sıkça söz edilen bir figür olmuştur. Bu nedenle de yüzyıllar boyunca kültüre ve inanışlara şekil vermiş, Türk sanatında da sıklıkla kullanılan motiflerden biri olarak kültürümüzdeki izleri silinmemiştir.

Geyik, genellikle iyi huylu ve yardımsever bir hayvan olarak bilindiğinden, iyi, merhametli, yardım eden sembolik anlamlarıyla desenlerde zaman zaman hanedanla ve özellikle de hükümdarlarla ilişkilendirilmiştir. Geyik motifi dokumalarla birlikte sanat ve mimaride görülebilir.

Yaygın bir inanış olarak, tarih öncesinden bugüne kadar tüm zamanlarda boynuzlu hayvanların boynuzları koruyucu bir ruh ve uğur olarak sembolize edilmiştir. Günümüzde de devam eden bu inanç etkisi ile bazı yörede evlerin giriş kapılarına nazara karşı koruyucu olarak geyik, koç vb. hayvanların boynuzları asılmaktadır.

Resim 40 - Geyik Desenli Duvar Halısı

Ejder motifi; Asya toplumlarında yaygın kullanımı olan ejder motifine, kültürel yaşama bağlı olarak değişik simgesel değer ve isimler verilmiştir. Bir çok yerde yılan biçiminde tasvir edilmiş, hayal ürünü olan ejderha genellikle büyü ve ruhla ilgili güç olarak tanımlanmıştır.

Selçuk Sanatında, Anadolu Beylikleri dönemine ait eserlerde yaygın olarak yer alan ejder motifi koruyucu, uyum, hareket, evren olarak tanımlanan sembolik ifadeler taşımaktadır. Selçuklu dönemine ait taş, ahşap süslemelerde, kapı tokmaklarında, çini, seramik ve çeşmeler de kullanılan ejder motifi ebedi hayat, sonsuzluk ve mutluluk sembolü olmuştur.

Asya , Çin, Türk, Avrupa sanatında yer alan doğal ve stilize olarak çizilmiş ejder motifi koruyucu, sıhhat, mutluluk getirici sembol olarak tercih edilmiştir. Anadolu

uygarlıklarında ejder hava, suyun hakimi kabul edilir, bulut olarak resmedilmiştir. Resim 41’de görülen Selçukluların Ejder motifli halısında, Ejderha ve anka kuşu arasındaki döğüş tasvir edilmektedir. Bu dövüşün bereketli yağmurları getireceğine inanılır. Anlatılmak istenilen ilkbahar ve yaz mevsimleri, zaman dönüşümüdür.⁶⁸

Resim 41 – 15. yy. Uşak Halısı, Berlin İslam Eserleri Müzesi

Kurt izi veya kurt ağzı motifi; geçim kaynağı hayvancılık olan, Anadolu’da göçebe ve yarı göçebe toplumlarda sürülerine gelecek saldırı bir korku olmuştur. Bu korkularında korunmak için kurt izi veya kurt ağzı olarak adlandırılan motif tasarlanmıştır. Bu motifi, hayatı kötülüklerden korumak düşüncesiyle dokumalarda kullanmışlardır. Hayvancılığın yoğun olduğu bölgelerde kullanılan bir motif olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk insanlar yaşam içinde karşılaştıkları yırtıcı hayvanlardan şimşek, fırtına, deprem gibi doğal olaylardan korkmuşlar ve onları koruyacaklarına inandıkları kurt dişi, yılan kemiği, akrep kuyruğu gibi hayvan parçalarını üstlerinde taşımışlar, bu düşünce ile dokumalarda yırtıcı hayvanların stilize edilmiş motiflerini kullanmışlardır. Kurt ağzı, kurt izi, canavar ayağı motifi kurdun gece görebilme yeteneğine sahip olması nedeniyle ışığı ve güneşi de temsil eder. Yiğitlik, doğru

⁶⁸ Mine Erbek, *a.g.e.*, s. 107.

sözlülük, güvenlik, bereket, kahramanlık, güç ve erkeklik sembolü olarak da dokumalarda yer almaktadır.⁶⁹

Resim 42 - Kurt İzi Motifleri İle Dokunmuş Kilim

Resim 43 - Kurt İzi Motifi

Resim 42’de Toros yürüklerine ait, kurt izi motifleri ile dokunmuş kilim örneği görülmektedir. Tüm kilimin deseni altıgenler içindeki kurt izi motiflerinin

⁶⁹ Münevver Ünsal, “Duyguların Sergilendiği Kilim Dokumada Van Örneği”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 38, 2017, s. 361.

tekrarlanması ile oluşturulmuştur.⁷⁰

3.3.Tarihsel Süreç İçinde Türk Motiflerin Değişimleri

İnsanın kendini ifade etme arzusu ilkçağlardan bugünlere kadar ulaşmıştır. Bu nedenle duygu ve düşüncelerin ifade etme örneklerinden olan motif ve desenleri, taş, ahşap, çini, dokuma, giysi, halı, heykel, mermer, metal birçok üründe görmek mümkündür.

Avcılık, tarım, dokumacılık, dil gibi motif ve desenlerinde kullanımlarının başlangıcı çok eski zamanlara dayanıyor. Bazı motifler kaybolmuş, bazıları yüzyıllardır devam ediyor, bazıları da yeniden uyarlanan orijinal anlamalarını kaybetmiş olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir.

İlk insanların, sanatın tanımlanmadığı dönemlerde mağara duvarlarına çizdiği resimler ve yazılar o günlerden bu günlere ulaşan iletişim dili olarak sembol ve işaretlerin kullanıldığını göstermektedir. İlerleyen zamanlarda motifler de gelişerek, belirli anlamlar kazanarak, o milletin sanat simgesi ve temsilcisi durumuna gelmiştir.⁷¹

Hun Gülü - Türkmen Gülü motifi, en basit şekliyle, bilinen en eski halı olan Pazırık Halısı'nda kullanılmış, ilerleyen zamanlarda çeşitli şekillerde kullanılarak Buhara Gülü, Neben Gülü, Salur Gülü olarak adlandırılmış, Selçuklularda sekizgen gül motifine dönüşmüştür. Günümüzde de Anadolu'da çok yaygın bir şekilde kullanılan motif çapraz çiçek motifi olarak adlandırılmaktadır.⁷² Tarihsel süreç içinde Türk motiflerin değişimlerini gösteren en güzel örneklerinden biri olan Türkmen

⁷⁰ Suzan Bayraktaroğlu, "Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Halı-Kilim Tesbit ve Tescil Çalışmaları", *Vakıf Haftası Dergisi*, Sayı 8, 1991, s. 196.

⁷¹ Yasemin Koparan, *Geleneksel Kültürümüzde Çiçek Motifinin Kullanım Alanlarından Örnekler ve Dekoratif Sanatlar Eğitiminde Kullanımı*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara 2004, s. 36.

⁷² Neriman Görgünay Kırgızoğlu, *Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Dünyasında Ortak Motifler*, Türksoy Yayınları, Ankara 1995, s. 32.

Gülü motifi, gelişen formları ile sekizgen yıldızlı motifi oluşturmuştur. Sekizgen motifli yıldızların birkaçının birleşimi ile de madalyon motifini oluşturmuştur.⁷³

Ünlü Avrupa ressamı Hans Holbein ve Lorenzo Lotto ‘nun eserlerinde yer alan halılar bu ressamların isimleri ile anılmıştır. Bunlara Lotto ve Holbein denmiştir. Bu durum kültürel mirasımız el dokuma Uşak Halılarının aynı zamanda sanat eseri olarak tarihte yer aldığını göstermektedir. Gelecek yüzyıllara motif, desen, renk ve iplik özellikleriyle sanatsal bir miras bırakmak amacıyla yeniden Uşak iplikleri üretilmeye başlanmıştır. Bu halılara; lotto, çintamani, kuşlu, madolyon, yıldızlı, 1.ve 2. tip Holbein gibi isimler verilmiş motif ve desenlerin kullanıldığı görülmektedir.

Lotto deseni ismini dönemin İtalyan ressamı Lorenzo Lotto isiminden almıştır. Desenin ana temasını bir arada kullanılan kuş, ejderha ve hayat ağacı motifleri oluşturmaktadır. Desenin sembolik anlamı, ruhun sonsuzluğu ve ölümsüzlüktür. Birlikte kullanılan bu motifler, biçimsel anlamlarından farklı olarak kültürel bir anlam taşımaktadır. Desenin sembolik anlamlandırılmasında; hayat ağacı üstünde yer alan kuşlar hayatı ve ruhu, ejderha motifi ve hayat ağacında sonsuzluğu ifade etmektedir. Hayat ağacının koruyucusu olarak ejdarha motifi kullanılmıştır.

⁷³ Adem Çelik, “Anadolu İran ve Kafkasya Halı Etkileşimi”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Sayı 5, 1999, s. 22.

4. BÖLÜM: SEÇİLMİŞ ÖRNEKLERDE DESEN, MOTİF İNCELEMELERİ (MÜZE ESERLERİNİN İNCELENMESİ)

4.1.Şarköy Kilimleri

Resim 44 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi: Şarköy Kilimi Sergi Ürünü (Edirne, Sarı Camii, 19. yy.)

Balkanlarda yaşayan Türklerin dokudukları kilimlerdir. Çeşitli tarihlerde gelen göçmenlerden derlenmiştir. Argaç (çözü) ve Arışları (atkı) yündür. Tek parça halinde çok büyük ebada dokunmuşlardır. Seccade tipleri çok kıymetli ve nadir örneklerdir. Zeminler kırmızı ve lacivettir. Açık ve koyu yeşil, açık mavi, sarı ve beyaz renkler de kullanılmıştır. Üzerindeki motifler hayat ağacı etrafında stilize çiçek, kuş ve yaban keçileridir. Hayat ağacı Türklerde uzun, sağlıklı ve geniş bir aileyi simgelemektedir. Böylece genç kız ileride kuracağı yuvanın sağlıklı ve uzun

olacağına inanmaktadır. Kuşlar değişik hareketlerde gösterilmiştir.(Resim 45) Yuvada oturan, uçan ve havalanan gibi. Av hayvanlarından yaban keçileri ve ayrıca stilize insan (eli belinde) motifleri de dokunmuştur.

Resim 45 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi: Şarköy Kilimi Sergi Ürünü
(Edirne Üç Şerefeli Cami'den 19. yy.)

4.2.İşlemeler

Resim 46 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Altın Tel Sırma İşleme

İşleme iğne veya tığ ile yapılan süsleme teknikleri arasındadır. Yün, keten, pamuk kumaşlar ile deri üzerine beyaz, renkli iplik, altın, gümüş tel ile yapılan motif ve desenlerin yer aldığı el sanatıdır.(Resim 46-47-48)

Resim 47 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Meşin Silahlık (Gümüş Tel Sırmalı) 19.yy.

Resim 48 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Heybe (Meşin) Sergi Ürünü 19.yy.

İşleme, tekstil süsleme dalları içinde en yaygın olanıdır. Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türkler ilk işleme örneklerini vermiş ata sanatı olarak benimsemişlerdir.

Resim 49 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü

Resim 50 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü

Resim 51 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü

Resim 52 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü

Resim 53 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü

Resim 54 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Örtü

Yapılan incelemelerde işlemlerin geleneklere göre giysi, eşya ve örtüler üzerine yapıldığı görülmüştür.

İşleme belli bir eğitim döneminden geçmeden kadınların evlerde günlük işleriyle birlikte boş zamanını da doldurmasına yardımcı olmuş bu nedenle de çok yaygınlaşmıştır. İşleme sanatı zamanla gündelik hayatın bir parçası haline gelmiştir. Para keselerinde, gelin ve damat kıyafetlerinde de işlemlerle desen ve motiflerin oluşturulduğu görülmüştür.(Resim 55-56)

Resim 55 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Kese

Resim 56 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü

Osmanlı döneminde muhtelif halk tabakasının giydiği elbiselerin işlemelerinden kişinin asker, ilmiye, azınlık, köylü veya şehirli olduğu anlaşırdı. Günlük yöresel giysilerde dokuma, süsleme gibi el sanatlarının birlikte kullanıldığı görülmüştür. Kumaşlar renk ve motiflerler işlenerek zenginleştirilmiştir. (Resim 57-58)

Resim 57 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Dokuma Tezgahı

Resim 58 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü

İşlemeyi yapan kişi kullandığı renklerle ve desenlerle iç dünyasını yansıtmış ayrıca yaratıcılıkları ve düş güçleriyle işlemelerini zenginleştirmişlerdir. Her bir motif dini inanışları, gücü, hayalleri ve bir çok temayı sembolize eder. (Resim 59-60-61)

Resim 59 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme İbrik Motifi Önlük

Resim 60 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kenarlar Oyali İşleme Önlük

Resim 61 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Seccade

4.3.İğne Oyaları

Resim 62 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü
Yöresel İğne Oyası Örnekleri 20. yy.

İğne Oyaları Dünya literatürüne “Türk Danteli” olarak girmiştir. Bu sanatın ilk olarak Türk kadını tarafından bulunduğunu desteklemektedir. Bazı kaynaklarda iğne oyalarıyla oluşturulan motiflerin 12. yüzyılda Anadolu’dan Balkanlar’a, İtalya yoluyla da Avrupa’ya yayıldığı bilgisine yer verilir.

Resim 63 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü
Yöresel İğne Oyası Örnekleri 20. yy.

Özellikle çiçek motiflerini gerçeğine uygun bir şekilde kullanabilmeleri nedeniyle Türk kadını oya yapmayı ve kullanmayı çok sevmiştir. (Resim 62-63) Süslenmek ve süslemek için kullanılan ve tekniği örgü olan bu el sanatında motiflerin taşıdıkları mesajlara iletişim aracı olması dikkat çekicidir. Üstündeki motifle taşıyanın haleti ruhiyesini yansıtır. Örneğin biberli oya “kızgınlığın” ifadesidir ve kızılan kişiye “yaklaşma kızgınım” mesajıdır. (Resim 64-65-66)

Resim 64 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü
Yöresel İğne Oyası Örnekleri 20. yy

Resim 65 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü
Yöresel İğne Oyası Örnekleri 20. yy.

Resim 66 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü
Yöresel İğne Oyası Örnekleri 20. yy.

4.4.Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Dönem Osmanlı Seramikleri

Resim 67 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Erken Osmanlı Seramikleri

Edirne İl Merkezinde, Dilaver Bey Mahallesinde, Edirne Müzesi tarafından 2008 yılında başlatılan kurtarma kazılarında önemli eserler bulunmuştur. Bu eserler içinde yer alan Milet adıyla bilinen 14-15. yüzyıla tarihlenen bu seramikler Aydın, İznik, İstanbul, Salihli, Çanakkale, Kütahya gibi illerde de saptanmıştır.

Milet tipi seramiklerin renkleri, teknikleri ve süslemeleri özeldir. Tabak ve kase çeşitleri yaygındır, kapların iç kısmı tamamen desen ve motiflerle kaplanır. Genel olarak bitkisel ve geometrik motifler kullanılır. İznik örneklerinde de balık, kuş, altı kollu yıldızlar ve minik spirallerle doldurulmuş eserlere de rastlanır. Bu grup seramiklerde insan motifine de yer verilmiştir. Desenlerde Çin motiflerinin etkisi de görülmüştür.

Seramiklerde her parçada birbirinden farklı desen ve motifler kullanılmıştır. Küçük bir alanda zengin bir motif topluluğunun kullanılması son derece çarpıcıdır. Renk olarak beyaz zemin üzerine kobalt mavisi yaygın olarak kullanılmıştır. Bu özellikleri ile de Çin motiflerinin etkisini yansıtmaktadır. Resim 68-69-70-71' de Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Olan Erken Dönem Osmanlı Seramikleri yer almaktadır.

Resim 68 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri

Resim 69 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri

Resim 70 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri

Resim 71 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri

4.5.Seçilmiş Tarihi Eserlerde Bulunan Desen ve Motif Örnekleri

Tez çalışmamız için seçtiğimiz, halı, çini, taş, ahşap, cam, deri, kumaş üzerine uygulanmış motiflerde Türk kültüründe yaygın olarak yer alan desen ve motiflerin kullanım şekilleri incelenmiştir.

4.5.1.Hayat Ağacı

Hayat ağacı farklı dönemlerde ve bölgelerde yaygın olarak kullanılmış bir süsleme motiftir. Türk kültürü içinde de ana teması değişmeden kullanılan bir motif olmuştur. Selçuklu döneminde taş malzemelerin süslemesinde ve örneği az sayıda kalan kumaşlarda yer almıştır.

Hayat Ağacı motifinin, farklı motiflerle birlikte taş, tahta, çömlek, çini, işleme, dokuma eserlerde yer aldığı görülmüştür. (Resim 72-77 arası)

Resim 72 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Halı Seccade (Hayat Ağacı Motifi)

Resim 72’de Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Halı Seccade deseninde kırmızı zemin üzerinde hayat ağacı motifi olduğu tespit edilmiştir.

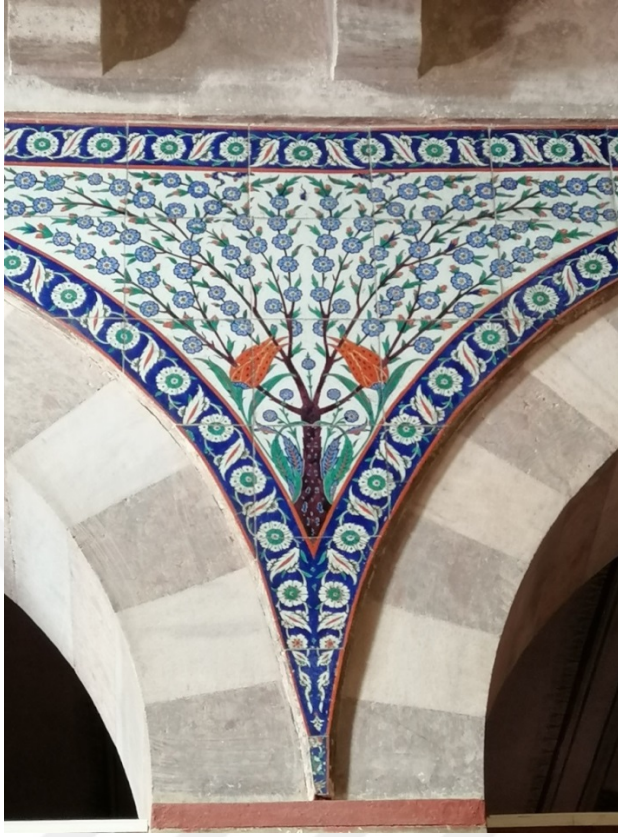
Resim 73 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim Seccade
(Hayat Ağacı Motifi)

Resim 73’ te görülen kilim seccade deseninde belirgin şekilde küçük ve büyük hayat ağacı motifleri bulunmaktadır.

Resim 74 - Edirne Eski Cami Kalemîşi (Hayat Ağacı Motifi)

Resim 74’ te Edirne Eski Cami duvar süslemesinde farklı formda hayat ağacı kullanıldığı görülmüştür.

Resim 75 - Edirne Selimiye Cami Çinileri (Hayat Ağacı Motifi)

Resim 75' te duvar süslemesinde kullanılan çini desen yapısında hayat ağacı ve lale motifinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Resim 76 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Mezar Taşları
(Hayat Ağacı Motifi)

Resim 77 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Mezar Taşları
(Hayat Ağacı Motifi)

Resim 76 ve 77’de mezar taşı desen kompozisyonunda hayat ağacı motifinin stilize desenlerle birlikte kullanıldığı görülmüştür.

Resim 78 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Ahşap İşleri (Hayat Ağacı Motifi)

Resim 78’de gördüğümüz ahşap eserde hayat ağacı motifinin, stilize ağaç şeklinde kullanıldığı görülmüştür.

Resim 79 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yün Çorap (Hayat Ağacı Motifi)

Resim 80 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yün Çorap (Hayat Ağacı Motifi)

Resim 79 ve 80’de de yün iplikten örölmüş çoraplarda farklı renk ve kompozisyonlarda hayat ağacı motifinin kullanımı görölmüşür.

4.5.2.Eli Belinde Motifi

Resim 81 - Eli Belinde Motifi

Dişiliğın simgesidir. Sadece annelik ve üreme anlamlarının yanında, aynı zamanda şans, bolluk, mutluluk ve neşeyi ifade etmektedir.

Resim 82 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Eli Belinde Motifi)

Anadolu’da Behice Sultan, Çatalhöyük, Hacılar gibi yerleşim alanların da gerçekleştirilen kazılarda elde edilen ürünlerde eli belinde motifi kullanıldığı belirlenmiştir. Seçilmiş eser olan kilim deseninde de kırmızı zemin üzerinde siyah ve toprak renklerden oluşan eli belinde motifi tespit edilmiştir.

4.5.3.Koçboynuzu Motifi

Resim 83 - Koçboynuzu Motifi

Türklere ait desen ve motif sanatında hayvan motiflerini doğal ve stilize örnekleri dokuma ürünlerinde, mezar taşlarında desenlerin göbek ve bordür bölümlerinde kullanılmıştır.

Bereket, kahramanlık, güç, erkeklik sembolü olan koçboynuzu motifi, Anadolu kültüründe anatanrıça'dan sonra ya da onunla birlikte kullanılan bir motiftir. Boynuz sembolü insanlık tarihinde her zaman güç, kuvvet timsali olan erkeklerle özdeşleştirilmiştir.

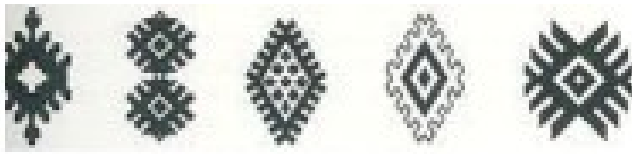
Türk süsleme sanatındaki hayvan stilizelerinin en güzel örnekleri koç, koyun veya dağ keçisi heykellerinden oluşan mezar taşlarında görülmektedir. Anadolu’da koçboynuzu motifli halı ve kilimler günümüzde de yaygındır. Bu motif, dokumaların genellikle göbek ve bordür kısımlarında kullanılır.

Resim 84 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Halı Seccade
Çanakkale-Ezine 19. yy. (Koçbonuzu Motifi)

Resim 84'te halı seccade deseninde bordürde koçboynuzu motifi kullanıldığı görülmüştür.

4.5.4. Pıtrak Motifi

Resim 85 - Pıtrak Motifi

Anadolu toplumu Pıtrak bitkisinin dikenlerinin kötü gözlerden koruyacağına inanarak pıtrağı nazar motifi olarak kullanmıştır. Ayrıca dikenlerinin çokluğu nedeniyle bolluk ve bereket için sembolik anlam yüklenmiş, un çuvalların da toprak çanaklarda kullanılmıştır. Yün dokuma heybe deseninde pıtrak motifi kullanımı görülmüştür. (Resim 86)

Resim 86 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Dokuma Heybe (Pıtrak Motifi)

4.5.5.Suyolu Motifi

Resim 87 - Suyolu Motifi

Su, Türk yaşamında birçok alanda önemli bir yer tutmuş doğa ve dini inançlarla birlikte gelişmiştir. Fertlerin toplum içerisinde ve kişisel gelişiminde yaşam tarzı ve inançların da katkısı olduğundan su motifi desenlerde mimari, dokuma, taş, ahşap gibi yaşamın her alanında yer almıştır.

Su, yeniden doğuşun, fiziksel ve zihinsel yenilenme, hayatın devamlılığı, yaşam akışı, bolluk, temizlik, saflık ifadesi olarak kullanılmıştır. En güzel ifade ile su motifi yaşamın sembolü olmuştur. İncelenen halı, ahşap sandık eserlerinde, kenar bordürü olarak suyolu motifinin kullanıldığı görülmüştür. Suyolu motifinin kaynağı Türklerin yaşadığı bölgelerdeki nehir ve derelerden etkilenmişlerdir. (Resim 88-89-90)

Resim 88 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü (Suyolu Motifi)

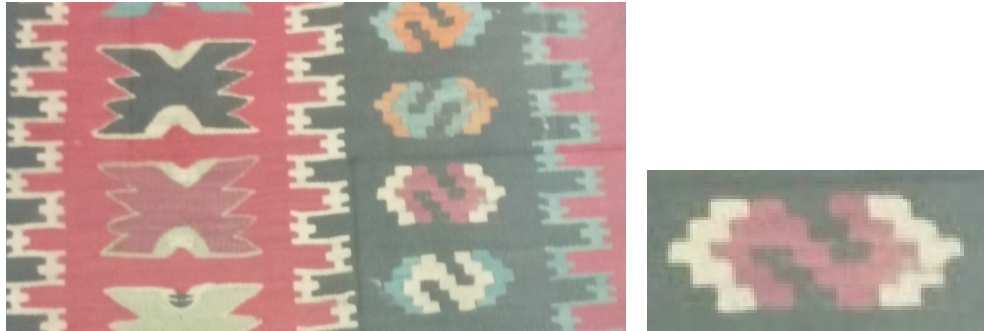
Resim 89 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Sandık Oyma Tezyinatlı 19. yy. (Suyolu Motifi)

Resim 90 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Para Kasası Fildişi
Kakma Tezyinatlı 19. yy. (Suyolu Motifi)

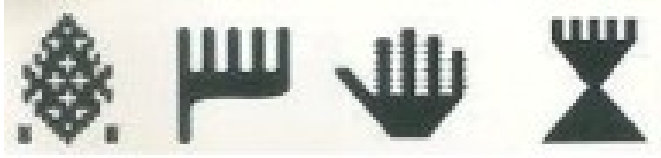
4.5.6.Çengel Motifi

Türk dokumalarına geometrik desenlerin kullanımıyla çengel motifi girmiştir. Kadınlar sevdiklerine hediye ettikleri çoraplarda bağlılığını ifade etmek için çengel motifini kullanmışlardır. Bunun yanı sıra çeyizlerinde halı ve kilim dokumalarında çengel motifinin kullanıldığı görülmüştür. (Resim 91)

Resim 91 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Çengel Motifi)

4.5.7.El-Parmak-Tarak Motifi

Resim 92 - El-parmak-tarak

Resim 93 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim Seccade 19. yy. (El, parmak ve tarak motifi)

Motif olarak el ve parmaklar doğal veya stilize çizimleriyle tekrarlayan şekilde sıralanarak halı, kilim dokumacılığında kullanıldığı görülmüştür. Akan ışığı da simgeleyen tarak motifi ve insana ait olan el motifi güç ve otoriteyi ifade ettiği şeklinde yorumlanmıştır. Resim 93'te kilim motifinde el ve tarak motifinin kullanıldığı görülmektedir.

4.5.8.Kuş Motifi

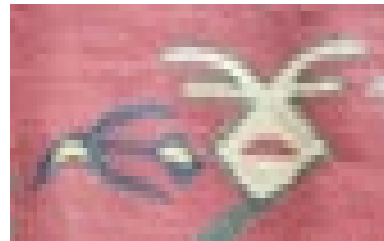

Resim 94 - Kuş Motifi

En eski ve yaygın kullanılan Anadolu motiflerindendir. Gerçek ve stilize formlarının farklı motiflerle birlikte bir desen bütünlüğü içinde dokuma, seramik, cam, ahşap ürünlerde yer aldığı görülmüştür. Haber, sevgi, ruh ile özdeşleşmiştir. Türk devletlerinde kuşun cinsine göre değişik anlamlar yüklenmiştir. Seçilen el sanatlarında kuş motifi dokuma, seramik, cam ve ahşap eserlerde anlamsal bir bütünlük içinde kullanılmıştır. Resim 95 ve 96'da görülen el dokuma kilim örneklerinde gerçek ve stilize olarak desen kompozisyonu içinde kuş motifleri yer aldığı görülmektedir.

Resim 95 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Şarköy Kilimi
Edirne Üç Şerefeli Cami'den 19. yy. (Kuş Motifi)

Resim 96 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Şarköy Kilimi
(Edirne Üç Şerefeli Cami'den 19. yy.)

Resim 97-98-99’da görülen Milet Erken Osmanlı Seramiklerinde doğal görünüşte kuş motifleri süslemeler içinde yer aldığı görülmüştür.

Resim 97 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy. (Kuş Motifi)

Resim 98 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy. (Kuş Motifi)

Resim 99 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy. (Kuş Motifi)

Resim 100 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Cam Gelin Bardağı (Kuş Motifi)

Edirne'nin kaybolan kültür değerinden olan gelin bardağı olarak adlandırılan cam üründe de doğa deseni içerisinde kuş motifi görülmektedir. (Resim 100)

Resim 101 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Ahşap Oyma Sandık (Çift Başlı Kartal)

Resim 101’de de ahşap bir oyma sandık süslemesinde de kuş motifi olarak çift başlı kartal görülmektedir.

Resim 102 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme (Kuş Motifi)

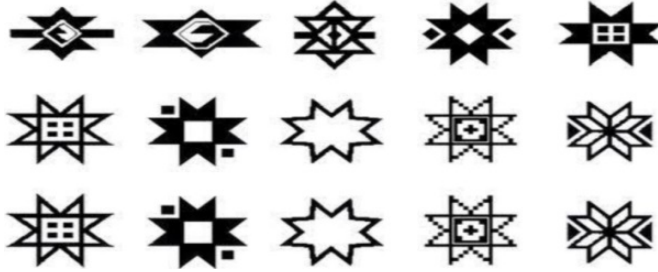
Resim 103 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Örtü (19. yy.) (Kuş Motifi)

Resim 104 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Boncuk İşleme Kесе (Kuş Motifi)

Resim 102-103-104'te de kuş motifinin tekstil ürünlerinde işleme sanatında kullanımı görülmektedir.

4.5.9.Yıldız Motifi

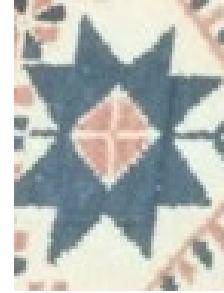
Resim 105 - Yıldız Motifi

Birçok ülkenin kültürel motiflerinden olan yıldızın mimari, tekstil, ahşap, taş gibi eserler üzerinde yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Türk kültüründe yıldızlar sembollere dönüşerek farklı köşe sayılarıyla çokluğun, üretkenliğin, çalışkanlığın ifadesi olmuşlardır.

Günlük hayatımızda motifler sembolik anlamlarıyla her an karşımıza çıkmakta bu nedenle motiflerin verdiği mesajları anlamak gerekmektedir. Türk dokumaları ve oylarında da aklın ve ışığın sembolü olan yıldızın kullanıldığı görülmüştür. (Resim 106-107)

Resim 106 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yemene Oyası (Yıldız Motifi)

Resim 107 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Yıldız Motifi)

Türk halkının kültürünü gösteren eserlerde geometrik desenlerden olan yıldızın kullanımı dikkat çekmektedir. Aynı geometrik şeklin tekrarı ile basit veya karmaşık örnekleri olan yıldız motifi, bulunduğu yeri şeytandan koruduğuna dair inançtan dolayı mimari yapılarının kubbe, tavan ve duvar süslemelerinde merkezi motif olarak kullanılmıştır.

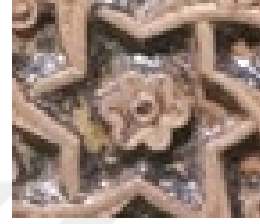
Hem Anadolu'da hem diğer İslam eserlerinde görülen yıldız motifi Mimar Sinan'ın da Selimiye cami süslemelerinde kullandığı görülmüştür.

Resim 108 - Edirne Selimiye Cami (Yıldız Motifi)

Resim 109 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Para Kasası, Fildişi KakmaTezyinatlı 19. yy. (Yıldız Motifi)

Resim 110 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Ahşap İşleri Kutu (Yıldız Motifi)

Resim 111 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Ahşap Kapı (Yıldız Motifi)

Türk islam kültüründe şeklini almış yıldız motifinin kullanımına ahşap kapı, sandık gibi örneklerde rastlanmıştır. (Resim 109-110-111)

4.5.10.Akrep Motifi

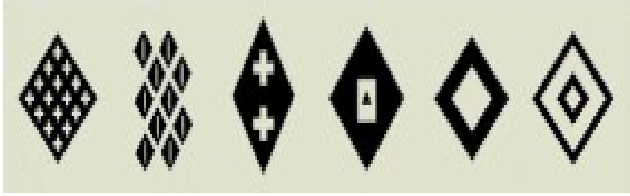
Resim 112 - Akrep Motifi

Toplumsal istek, arzu ve beklentileri ifade eden sembollerden biri de akrep motifidir. Aileye gelebilecek tehlikelerden korunmak amacıyla dokumalarda zemin motifi olarak kullanılmıştır. (Resim 113)

Resim 113 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Akrep Motifi)

4.5.11.Göz Motifi

Resim 114 - Göz Motifi

Birçok kültürde kıskançlık duygularıyla oluşan zararlardan korunmanın tek çaresi olarak nazarlık kullanımı yaygınlaşmıştır. Nazar motifleri içerisinde bulunan göz kötü enerjileri uzaklaştırmak amacıyla dokuma ürünlerde yer almıştır. (Resim 115)

Resim 115 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim Seccade 19. yy. (Göz Motifi)

4.5.12.Lale Motifi

Lale çiçeği Türk kültüründe çok sevilmiş ve bir döneme ismini veren bu çiçek motif olarak çini, cam, ahşap, deri yüzey süslemelerinde yer almıştır. Bu geleneksel motif İslam inancıyla da birleştirilerek cami süslemelerinde, mimari eserlerde, çini

desenlerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Mutluluğun simgesi olan lale motifi Selimiye Caminde müezzin mahfilindeki mermer ayağın birinde hüznü anlatmak için kabartma tekniğiyle uygulanmış ters lale motifi olarak kullanılmıştır. (Resim 116)

Resim 116 - Edirne Selimiye Cami (Ters Lale)

Türklerin güzelliğe ve sanata verdikleri önemin göstergesi olarak lale motifi çinilerde, cam, ahşap ve deri yüzeylerde farklı renklerde kullanılmıştır. (Resim 117-118-119-120-121)

Resim 117 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy. (Lale Motifi)

Resim 118 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Çini İznik 17. yy. (Lale Motifi)

Resim 119 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Kristal Sürahi 19. yy. (Lale Motifi)

Resim 120 - Edirne Şehir Müzesi Sergi Ürünü Edirnekârî (Lale Motifi)

Resim 121 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Meşin Çanta Gümüş Tel Sırmalı 20. yy. (Lale Motifi)

4.5.13.Karanfil Motifi

Süs bitkisi olan karanfil stilize edilmiş veya doğal görünümüleriyle Türk süslemelerinde farklı renklerde kullanılan bir çiçek motifidir. Seçilen çini, dokuma ve deri eserlerde de karanfil motifinin farklı desen kompozisyonlarında kullanıldığı görülmüştür. (Resim 122-123-124)

Resim 122 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Çini (İznik) 17. yy. (Karanfil Motifi)

Resim 123 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Atlas Resimlik (Karanfil Motifi)

Resim 124 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Meşin Heybe 19. yy.
(Karanfil Motifi)

4.5.14. Penç ve Hatayi Motifi

Anadolu Selçuklu ve Osmanlı süslemelerinde yer alan stilize çiçek motiflerindendir. Diğer motifler ile çini, ahşap eserlerde ve duvar süslemelerinde kullanıldığı görülmüştür. (Resim 125-126-127-128-129)

Resim 125 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Bordür Çinisi (İznik) 16. yy.
(Penç ve Hatayi Motifi)

Resim 126 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Çini (İznik) 16. yy. (Penç ve Hatayi Motifi)

Şekil 127 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Ahşap Kapı Aynası 16. yy.
(Penç ve Hatayi Motifi)

Resim 128 - Edirne Eski Cami (Penç ve Hatayi Motifi)

Resim 129 - Edirne Selimiye Cami (Penç ve Hatayi Motifi)

5. BÖLÜM: SONUÇ

Elde edilen verilerle, toplum üyeleri arasında ortak bir bağ oluşturan, nesiller boyunca Türk kimliğinin sembolü olan desen ve motiflerin, bireyin kültürel ve toplumsal yapılanmasında önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Görünüşte süsleme unsuru olan desen ve motifler, aslında kültürel anlamları ya da kültür kodlarını bireylere aktarırlar. Küreselleşmeye karşı desen ve motiflerini koruyamayan toplumlar da bu değişim bireyleri, dolayısıyla toplumun tümünü etkisi altına alacaktır.

Tez kapsamında incelenen süsleme ve motiflerin, kullanım şekillerini ve sembolik anlamlarını toplumsal kültürden aldıkları ve bu kültürün bir parçası oldukları, bu nedenle de bireylerin gelişimlerinde kültürel ve toplumsal yapılanmasında önemli bir etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.

Geleneksel Türk el sanatlarındaki süslemelerde yer alan motif sembolizminin anlamlarının günümüzde de hala anlaşılır olduğu görülmüştür. Bu nedenle de görsel kültürümüzde büyük değişimlerin olmadığı düşünülmektedir.

Türk kültüründe varolan hayat ağacı, eli belinde, koçboynuzu, pıtrak, su yolu, çengel, el-parmak-tarak, kuş, yıldız, akrep, göz, lale, karanfil, penç ve hatai motiflerinin incelenen el sanatları eserlerinde de olduğu görülmüştür. Bu durum kullanılan desen ve motiflerin estetik unsur olmalarının yanında kültürel bir bağ özelliklerinin de olduğu göstermiştir. Bu özellikleri ile de bireyin kültürel ve toplumsal yapılanmasında Türk motiflerinin etkisinin büyük olacağı sonucuna varılmıştır.

Türk kültürünün zengin mirası içerisinde de yer alan motif ve desenlerin bazen gerçek anlamlarıyla bazen de simgesel anlamlarıyla kullanıldığı görülmüştür. Yapılan kaynak ve eser incelemeleri sonucunda, geleneksel giyim, tekstil, taş, ahşap ürünlerinde kullanılan bazı teknik, motif ve desenlerin günümüzde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Seçilmiş eserlerde yer alan çiçek motiflerinden oluşan ahşap süsleme biçimlerinin git gide kaybolduğu belirlenmiştir. Unutulmuş olan geleneksel teknik desen ve motiflerin yerini üretim kültürünün örnekleri alacaktır. Bu nedenle bireyin toplumsal gelişimine olumlu etkisi olan kültürel desen ve motiflerin günümüz modern yaşamına da uyumu sağlanmalıdır.

Geleneksel motif ve desenlerin unutulmaması için müze, öğrenim yeri veya tarihi mimari eserlerde yer alan süslemeler ve anlamları daha fazla araştırılmalı, tüm alanlarda görsel olarak yaygın kullanılmalıdır. Geleneksel motiflerin kültür, turizm, tasarım, ticaret alanlarında kullanılmaları durumunda bireyler ve toplum arasında bağ kurulmasında önemli etkilerinin olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın motif ve desenlerin araştırılması, sadece kültürü korumak için değil, aynı zaman da evrensel kültüre dahil olabilmelerini sağlamak için de önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağaç, Saliha – Sakarya, Menekşe, “Hayat Ağacı Sembolizmi”, *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2015
- Akpınarlı, Hatice Feriha – Arslan, Pınar, “Kuş Motifinin Özellikleri ve Kuş Motifli Döşemealtı Halıları”, *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 3, 2018
- Akpınarlı, Hatice Feriha – Balkanal, Zeynep, “16-18. Yüzyıllarda İstanbul’da Üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi”, *Motif Akademi Halkbilim Dergisi*, Cilt 5, Sayı 10, 2012
- Akpınarlı, Hatice Feriha – Üner, İbrahim, “İç Anadolu Bölgesi Halılarında Görülen Figüratif Sembol ve Motifler”, *Art- e Sanat Dergisi*, Cilt 10, Sayı 20, 2017
- Aksoy, Mustafa, “Tunceli’ de Koç-Koyun Heykelleri ve Balballar”, Sayı 129, 2012
- Aksoy, Mustafa, “Kültür Sosyolojisi Açısından Halı-Kilim Sanatı ve Etnografik Eserlerdeki Damgaların Dili”, 38. ICANAS Kongresi, *Maddi Kültür Bildirileri*, Cilt No 1, Ankara 2008
- Aldoğan, Ayşen, “Türk Kilim Sanatı”, *Sanat Dünyamız Dergisi*, Sayı 29, İstanbul 1984
- Alp, Özlem, Orta Asya’dan Anadolu’ya Kültürel Sembollere Giriş, Ankara 2009
- Alparslan, Ebru, “Türk Süsleme Motiflerinden “Hatai” Motifinin İncelenmesi ve Yazma Eser Ciltlerinde Bulunan “Hatai Şemsler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 9, Sayı 42, Şubat 2016
- Anmaç, Elvan, “Kula Halılarının Kompozisyon Özellikleri ve Kula Halılarında Kullanılan Motifler”, *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Cilt 10, Sayı 28, 1999
- Arık, Sibel, “Türk Dokumacılık Sanatında Nar Motifi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt No 6, Sayı 1, 2009
- Ateş, Mehmet, Mitolojiler Semboller ve Halılar, İstanbul 1996
- Barnad, Malcolm, *Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür*, Ütopya Yayınları, İstanbul 2010
- Bayraktaroğlu, Suzan Bayraktaroğlu, “Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün Halı-Kilim Tesbit ve Tescil Çalışmaları”, *Vakıf Haftası Dergisi*, Sayı 8, 1991
- Birol, İnci Ayan– Derman, Fatma Çiçek, *Türk Tezyini San’atlarında Motifler*, İstanbul 1995
- Can, Mine, “Türk İşleme Sanatında Gül Motifi”, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, Cilt 4, Sayı 6, 2019
- Çay, Abdulhaluk, Anadolu’da Türk Damgası, Ankara 1983
- Çelik, Adem, “Anadolu İran ve Kafkasya Halı Etkileşimi”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Sayı 5, 1999
- Çetin, Aslı – Ercan, Duygu - Harmankaya, Hatice- Yılmaz, Asuman, “Moda ve Mimari” *Zeitschrift für die Welt Der Türken, Journal of Word of Turks*, Cilt No 6, Sayı 2
- Deniz, Bekir, “Anadolu-Türk Halı Sanatının Kaynakları”, *Sanat Tarihi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, 2005
- Deniz, Bekir, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygılar*, Ankara 2002
- Deniz, Berkir, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokumalarında Lale Motifi”, *Belgü*, Sayı 4, 2019
- Deveci, Abdurrahman, “Türkmen Sanat ve Kültüründe Koçboynuzu Motifinin Yeri”, *Electronic Turkish Studies*, Cilt 12, Sayı 21, Ankara 2017
- Doğan, Mehmet , *Büyük Türkçe Sözlük*, Yazar Yayınları, Ankara 2014
- Erbek, Mine, *Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Ankara 2012
- Erdal, Gültekin, “İstanbul II. Bâyezıd Cami Haziresi Mezar Taşlarında Meyve Motifleri”, *Turkish Studies (Elektronik)*, Cilt 10, Sayı 2, 2015
- Erkal, Mustafa, Sosyoloji(Toplumbilimi), İstanbul 1998

- Ersoy, Necmettin, *Semboller ve Yorumları*, İstanbul 2000
- Gerçek, Merve, *Giyimde Kültürel Taşıyıcılık*, (Sanatta Yeterlilik), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, İstanbul 2012
- Günay, Doğan, *Dil ve İletişim*, İstanbul 2004
- Gürcüm, Banu Hatice- Kaleli, Didem, “Kültür Ekseninde Hayat Ağacı Sembolü”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 13, 2020
- Hatıplı, Mustafa, *Ekonomik Boyutta Görsel Kültür ve Kültür Endüstrisi*, Değişim Yayınları, İstanbul 2016
- İlbar, Zafer, *Kişiliğin Oluşmasındaki Kültürel Etmenler*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 31(1-2)
- İlden, Serkan- Anvarova, Adalat, “Ukrayna ve Türk Sanatlarında Görülen Benzer Sembol ve Motifler”, XII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresinde Sunulan Bildiri, Selçuk Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Konya Büyükşehir Belediyesi, 2019
- İncedoğan, Hayal, *Güncel Sanat Pratiği İçinde Motif ve New Ornamentation*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı, İzmir 2008
- Karamağaralı, Beyhan, “Türk Halı Sanatındaki Motifleri Yorumu Üzerine”, *Arış Dergisi*, Sayı 3, Ankara 1997
- Karataş, Mustafa, “Bir Gösterge Türü Olarak Türk Yanışları (Motifler)”, *Dil Araştırmaları Uluslararası Hakemli Süreli Dergi*, Sayı 20, Ankara 2017
- Kayıpmaz, Fahrettin – Kayıpmaz, Naciye, “Geleneksel Türk El Halıcılığı Paralelinde Günümüzde Türkiye’de Yapılan Bir Kısım İmalatların Gelenekler ve Pazar İlişkisi İçerisinde Değerlendirilmesi”, *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 1994
- Kazel, Gülden İrem, “Görsel Kültür İle Sosyoloji Arasındaki İlişki”, *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt No 1, Sayı 1, 2017
- Kırğızoğlu Görgünay, Neriman, *Altaylar’dan Tunaboyu’na Türk Dünyasında Ortak Motifler*, Ankara 1995
- Koca, Emine – Koç, Fatma, “Türk Halk Giyiminde Kullanılan Süslemelere Tipolojik Bir Yaklaşım”, *İdil Dergisi*, Cilt 5, Sayı 19, 2016
- Koparan, Yasemin, *Geleneksel Kültürümüzde Çiçek Motifinin Kullanım Alanlarından Örnekler ve Dekoratif Sanatlar Eğitiminde Kullanımı*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara 2004
- Mitchell, William John Thomas, “Showing Seeing: A Critique of Visual Culture”, *Journal of Visual Culture*, Sayı 165, 2002
- Mutlu, Belkıs, *Batı Sanatında Biçimlenme ve Doğu Akdeniz*, İstanbul 1977
- Mülayim, Selçuk, “Tanımsız Figürlerin İkonografisi”, *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı, Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, 1998
- Oyman, Naile Rengin, “Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi”, *Arış Dergisi*, Sayı 14, 2019
- Oyman, Naile Rengin, “Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi”, *Arış Dergisi*, Sayı 14, 2019
- Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Cilt 2, Ankara 2000
- Ölmez, Filiz, “Dokumalarda Yılan Motifi”, *Art-e Sanat Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, 2010
- Özkalp, Enver, *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sos.Bil.113 Sosyoloji*, Eskişehir 1997
- Özsoy, Hamide Nur, “Geleneksel Sanatlarımızdaki Bitkisel Kompozisyonların Temeli Olan Helezonların Tarihçesi”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı 15, 2020

Özsoy, Hamide Nur, “Geleneksel Sanatlarımızdaki Bitkisel Kompozisyonlarımızın Temeli Olan Helezonların Tarihçesi”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı 15, 2020

Sevim, Kadir – Canay, Ayla, “Anadoluda Üretilen Kilim Motiflerinden Bukağı Motifi ve Bu Motiften Çıkan Seramik Çalışmalar”, *İdil Dergisi*, Cilt 2, Sayı 6, 2013

Şenocak, Ebru, “Türk Halk Kültüründe ve Mitolojik Bağlamda Üzümün Yeri”, *Milli Folklor Dergisi*, Sayı 76, 2007

Ünsal, Münevver, “Duyguların Sergilendiği Kilim Dokumada Van Örneği”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 38, 2017

Wilkinson, Kathryn, *Semboller ve İşaretler*, 2010

İnternet Tabanlı - Çevrimiçi Kaynaklar

Bayat Kilimleri, <http://www.bayat.bel.tr/bayat-kilimleri/>, (20.11.2020)

Kültür ve Yaşam, “Geleneksel Motifleriyle Büyüleyen 10 Türk Halısı”, <https://kulturveyasam.com/geleneksel-motifleriyle-buyuleyen-10-turk-halisi/>, (16.06.2020)

Kültür, Gelenek ve Toplum İlişkisi, <https://www.gundemturkiye.com/toplum/kultur-gelenek-ve-toplum-iliskisi.html>, (11.01.2020)

Mahmut Bozkurt, “Görsel Kültür”, <https://prezi.com/-tdkfnosva45/gorsel-kultur/>, (25.12.2019)

Merve Demir, “Görsel Kültür Kavramı ve Sanat Eğitimi ile İlişkisi”, <https://prezi.com/59rjo0i6hx38/gorsel-kultur-kavrami-ve-sanat-egitimi-ile-iliskisi/>, (23.12.2019)

Toplumsal Yapı Nedir?, <https://www.felsefe.gen.tr/toplumsal-yapi-nedir/>, (08.03.2020)

Resim Kaynaklar

Resim 1 - Halı Dokuma

Beyhan Karamağaralı, “Türk Halı Sanatındaki Motifleri Yorumu Üzerine”, *Arış Dergisi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Sayı 3, Ankara 1997

Resim 2 - Göçebe Yaşam

Emine Koca - Fatma Koç, “Türk Halk Giyiminde Kullanılan Süslemelere Tipolojik Bir Yaklaşım”, *İdil Dergisi*, Cilt 5, Sayı 19, 2016

Resim 3 - Zeytin Motifi

<https://images.app.goo.gl/vSDUTkQsDfjDPs9D9>

Resim 4- Zeytin Motifi

<https://images.app.goo.gl/6ZwvMvCMCPNDMwuq9>

Resim 5 - Kütahya Çinileri (Üzüm Motifi)

<https://images.app.goo.gl/8z1AAL6B6CncsB5TA>

Resim 6 - Halı Bordüründe Kullanılan Suyolu Motifi

Er, B. (2019). Motif, Renk ve Kompozisyon Özellikleri Bakımından Sivas İli Zara İlçesi Becekli Köyü Duvar Halıları. *Journal of International Social Research*, 12(63)

Resim 7 - Suyolu Motifi

<https://www.dekoloji.com/turkiyedeki-kilim-motifleri-ve-anlamlari/>

Resim 8 - Kilimlerde Kullanılan Bukağı Motifinin Çeşitleri

Kadir Sevim – Ayla Canay, “Anadoluda Üretilen Kilim Motiflerinden Bukağı Motifi ve Bu Motiften Çıkan Seramik Çalışmalar”, *İdil Dergisi*, Cilt 2, Sayı 6, 2013

Resim 9 - Bukağı Motifli Bayat Kilim Örneği

<http://www.bayat.bel.tr/bayat-kilimleri/>

Resim 10 - El Motifli Balıkesir Kilimi

Oyman, N. R. (2019). Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi. *Arış Dergisi*, (14)

Resim 11 - Sivas İli Zara İlçesi Becekli Köyünde Dokunan Halı Yastık

ER, B. (2019). Motif, Renk ve Kompozisyon Özellikleri Bakımından Sivas İli Zara İlçesi Becekli Köyü Duvar Halıları. *Journal of International Social Research*, 12(63)

Resim 12 - Halının Bordüründeki Bahar Dalı Şeklinde Bitkisel Motiflerin Çizimi

ER, B. (2019). Motif, Renk ve Kompozisyon Özellikleri Bakımından Sivas İli Zara İlçesi Becekli Köyü Duvar Halıları. *Journal of International Social Research*, 12(63)

Resim 13 - Edirne Selimiye Cami (Lale Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi**Resim 14 - Çiçek Motifleri İçeren Muğla-Milas El Dokuma Halısı**

<https://www.tarihnotlari.com/mugla-el-dokuma-hali-katalogu/mugla-milas-el-dokuma-hali-17-yy->

Resim 15 - Karanfil Palmetli Çatma Kumaş

<http://www.idesanat.com/121-icerik-Saray-Kumaslari.html>

Resim 16 - Dokumalarda Görülen Hayat Ağacı Motifleri-I

<https://uqusturk.wordpress.com/2011/05/09/anadolu-motifleri/>

Resim 17 - Dokumalarda Görülen Hayat Ağacı Motifleri-II

<https://uqusturk.wordpress.com/2011/05/09/anadolu-motifleri/>

Resim 18 - Halıda Hayat Ağacı Motifi

Taşkaynatan,H.(2011). Sarıkamış ve Çevresi Düz Dokumaları, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü , Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı ,Yüksek Lisans Tezi

Resim 19 - Seccade Halılarda Hayat Ağacı Motifi

<https://www.kulturportali.gov.tr/portal/en-yaygin-kullanilan-anadolu-motifleri>

Resim 20 - Hatai Motifi

<https://images.app.goo.gl/Gko5MCt52TftCa3s8>

Resim 21 - Hatai Motifi

<https://images.app.goo.gl/FWvbCPvx3NLK88CVA>

Resim 130 - Edirne Selimiye Cami (Hatai Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi**Resim 23 - Beyşehir Kubadabad Sarayı Çinileri**

<https://images.app.goo.gl/vcpeLdz2eh2oE5br5>

Resim 24 - Beyşehir Kubadabad Sarayı Çinileri

<https://images.app.goo.gl/rEeWmmc2mPQV9Em28>

Resim 25 - Üzüm Motifi

<https://images.app.goo.gl/y6HtTiRW6Xb2vU9D8>

Resim 26 - Kupa İçinde Üzüm Motifli Kadın Şahidesi

Gültekin ERDAL,İstanbul II. Bâyezid Cami Haziyesi Mezar Taşlarında Meyve Motifleri, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/2 Winter 2015, p. 351-366 DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7940> ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Resim 27 - Horozlu Halı”, XIV-XV.yy. Konya-Koyunoğlu Müzesi

Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı Sanatının Kaynakları”, Sanat Tarihi Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, 2005

Resim 28 - 1; Hereke, 2-3; Kırşehir/Mucur, 4-5; Uşak, 6-7; Konya/Ladik Halılarında Görülen Yılan Motifleri

<https://images.app.goo.gl/TXRgKtk3kPv6pQqJ8>

Resim 29 - Milas Halılarında Görülen Yılan Motifleri

<https://images.app.goo.gl/1EoKCmL3Bwz9eAyVA>

Resim 30 - Koç Boynuzu Motifin Çizimi

Resim 31 - Halı Koç Boynuzu Motifinin Kullanımı

http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Kar%C4%B1%C5%9F%C4%B1k%20Motif%20%C3%87izimleri.pdf

Resim 32 - Kilimde Koç Boynuzu Motifinin Kullanımı

http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Kar%C4%B1%C5%9F%C4%B1k%20Motif%20%C3%87izimleri.pdf

Resim 33 - Halıda Koç Boynuzu Motifinin Orta Desende Kullanımı

http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Kar%C4%B1%C5%9F%C4%B1k%20Motif%20%C3%87izimleri.pdf

Resim 34 - Döşemealtı Kuşlu Halı Örneği 1

<https://images.app.goo.gl/FiRtuCrjAqfPfnmo9>

Resim 35 - Halı,Kilim ve Dokumalarda Görülen Kuş Motifleri Çizimleri

Hatice Feriha Akpınarlı – Pınar Arsan, “Kuş Motifinin Özellikleri ve Kuş Motifli Döşemealtı Halıları”, *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 3, 2018

Resim 36 - 97 cm x 305 cm Ebatlarında Kuş Motifi Süslemeli Kilim

<https://www.kilim.com/detail/k0007973-new-turkish-kilim-runner>

Resim 37 - Selçuklu Devleti'nin "Çift Başlı Kartal" Arması

<https://images.app.goo.gl/gLcmAaa1NoWLfb5M7>

Resim 38 - Marby Halısı , İsveç Tarih Müzesi, Stockholm da bulununan hayvan figürlü , 160 cm x 112 cm boyutlarında yün halı

<https://images.app.goo.gl/cRw368CuJyyxdY929>

Resim 39 - Ejder Figürlü Halı (15. yy.)

<https://images.app.goo.gl/tCCta6jCkmp635o7>

Resim 40 - Geyik Desenli Duvar Halısı

<https://www.trthaber.com/foto-galeri/gecmiste-duvarlari-susleyen-halilar-ilgi-goruyor/21712/sayfa-9.html>

Resim 41 - 15 yy Uşak Halısı ,Berlin İslam Eserleri Müzesi

<https://images.app.goo.gl/fGiHYr3Swr8KUDz78>

Resim 42 - Kurt İzi Motifleri İle Dokunmuş Kilim

<https://images.app.goo.gl/1w2tx656uu4hjF5G7>

Resim 131 - Kurt İzi Motifi

<https://images.app.goo.gl/EsEu4KoCdvSZyEcbA>

Resim 44 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi: Şarköy Kilimi Sergi Ürünü (Edirne, Sarı Camii, 19. yy) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 45 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi: Şarköy Kilimi Sergi Ürünü (Edirne Üç Şerefeli Cami’den 19. yy) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 46 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Altın Tel Sırma İşleme

Resim 47 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Meşin Silahlık (Gümüş Tel Sırmalı) 19.yy – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 48 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Heybe (Meşin) Sergi Ürünü 19.yy – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 49 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 50 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 51 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü – Çiler ALKAN Resim Arşivi

- Resim 52** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 53** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 54** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Örtü – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 55** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Kese – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 56** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 57** - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Dokuma Tezgahı – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 58** - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 59** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme İbrik Motifi Önlük – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 60** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kenarlar Oyalı İşleme Önlük – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 61** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Seccade – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 62** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yöresel İğne Oyası Örnekleri 20. yy – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 63** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yöresel İğne Oyası Örnekleri 20. yy – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 64** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yöresel İğne Oyası Örnekleri 20. yy – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 65** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yöresel İğne Oyası Örnekleri 20. yy – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 66** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yöresel İğne Oyası Örnekleri 20. yy – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 67** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Erken Osmanlı Seramikleri – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 68** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 69** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 70** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 132** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Edirne Merkez Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 72** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Halı Seccade (Hayat Ağacı Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 73** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim Seccade (Hayat Ağacı Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 74** - Edirne Eski Cami Kalemîşi (Hayat Ağacı Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 75** - Edirne Selimiye Cami Çinileri (Hayat Ağacı Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 76** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Mezar Taşları (Hayat Ağacı Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi
- Resim 77** - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Mezar Taşları (Hayat Ağacı Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 78 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Ahşap İşleri (Hayat Ağacı Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 79 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yün Çorap (Hayat Ağacı Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 80 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yün Çorap (Hayat Ağacı Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 81 - Eli Belinde Motifi

<https://egitim.tarimorman.gov.tr/elazig/Sayfalar/Detay.aspx?OgeId=9&Liste=Slogan>

Resim 82 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Eli Belinde Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 83 – Koç Boynuzu Motifi

<https://egitim.tarimorman.gov.tr/elazig/Sayfalar/Detay.aspx?OgeId=9&Liste=Slogan>

Resim 84 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Halı Seccade Çanakkale-Ezine 19. yy (Koçbonuzu Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 85 – Pıtrak Motifi

<https://egitim.tarimorman.gov.tr/elazig/Sayfalar/Detay.aspx?OgeId=9&Liste=Slogan>

Resim 86 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Dokuma Heybe (Pıtrak Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 87 – Suyolu Motifi

<https://egitim.tarimorman.gov.tr/elazig/Sayfalar/Detay.aspx?OgeId=9&Liste=Slogan>

Resim 88 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü (Suyolu Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 89 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Sandık Oyma Tezyinatlı 19. yy (Suyolu Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 90 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Para Kasası Fildişi Kakma Tezyinatlı 19. yy (Suyolu Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 91 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Çengel Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 92 - El-parmak-tarak

<https://egitim.tarimorman.gov.tr/elazig/Sayfalar/Detay.aspx?OgeId=9&Liste=Slogan>

Resim 93 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim Seccade 19. yy (El parmak ve tarak Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 94 - Kuş Motifi

<https://images.app.goo.gl/8HuDrRgCdbBY8eVJA>

Resim 95 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Şarköy Kilimi Edirne Üç Şerefeli Cami’den 19. yy (Kuş Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 96 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Şarköy Kilimi Edirne Üç Şerefeli Cami’den 19. yy (Kuş Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 97 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy (Kuş Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 98 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy (Kuş Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 99 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy (Kuş Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 100 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Cam Gelin Bardağı (Kuş Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 101 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Ahşap Oyma Sandık (Çift Başlı Kartal) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 102 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme (Kuş Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 103 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü İşleme Örtü (19. yy) (Kuş Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 104 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Boncuk İşleme Kese (Kuş Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 105 – Yıldız Motifi

<https://images.app.goo.gl/Ds3FGRUrsScshoMf6>

Resim 106 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Yemeni Oyası (Yıldız Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 107 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Yıldız Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 108 - Edirne Selimiye Cami (Yıldız Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 109 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Para Kasası, Fildişi KakmaTezyinatlı 19. yy (Yıldız Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 110 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Ahşap İşleri Kutu (Yıldız Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 111 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Ahşap Kapı (Yıldız Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 112 – Akrep Motifi

<https://images.app.goo.gl/NfEV7dej1eUPEuyS6>

Resim 113 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Kilim (Akrep Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 114 – Göz Motifi

<https://images.app.goo.gl/mgaoFbJESsT95TVq9>

Resim 115 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Kilim Seccade 19. yy (Göz Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 133 - Edirne Selimiye Cami (Ters Lale) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 117 - Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Sergi Ürünü Milet Tipi Erken Osmanlı Seramikleri 14.,15. yy (Lale Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 118 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Çini İznik 17. yy (Lale Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 119 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Kristal Sürahi 19. yy (Lale Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 120 - Edirne Şehir Müzesi Sergi Ürünü Edirnekârî (Lale Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 121 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Meşin Çanta Gümüş Tel Sırmalı 20. yy (Lale Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 122 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Çini (İznik) 17. yy (Karanfil Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 123 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Atlas Resimlik (Karanfil Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 124 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Meşin Heybe 19. yy (Karanfil Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 125 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Bordür Çinisi (İznik) 16. yy (Penç ve Hatayi Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 126 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Çini (İznik) 16. yy (Penç ve Hatayi Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 127 - Edirne İslam Eserleri Müzesi Sergi Ürünü Ahşap Kapı Aynası 16. yy (Penç ve Hatayi Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 128 - Edirne Eski Cami (Penç ve Hatayi Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi

Resim 129 - Edirne Selimiye Cami (Penç ve Hatayi Motifi) – Çiler ALKAN Resim Arşivi